

СТЕНОГРАМА

засідання Комітету з питань науки і освіти

29 травня 2019 року

Веде засідання Перший заступник Голови Комітету

СПІВАКОВСЬКИЙ О.В.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Борис Григорович, народні депутати – члени Комітету підтвердили?

ЧИЖЕВСЬКИЙ Б.Г. Підтвердили.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Всі?

ЧИЖЕВСЬКИЙ Б.Г. Крім Поплавського, всі.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Крім кого?

ЧИЖЕВСЬКИЙ Б.Г. Поплавського.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Зрозуміло. Всі інші повинні бути. Просто 14:31 – я повинен розпочинати.

ЧИЖЕВСЬКИЙ Б.Г. Тарас Дмитрович є...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Знаєте, моя позиція наступна: просто так мене навчали 40 років, якщо написано 14:30, значить, 14:30. Це ж повага просто до людей.

О, Володимир Михайлович є. Тарас Дмитрович є. Практично ми наближаємося до кворуму.

Я запрошую, Володимире Михайловичу.

Шановні колеги, є пропозиція... Володимире Михайловичу, будь ласка. Володимире Михайловичу, тут просто, я так розумію, секретаріат так зробив, Тараса Дмитровича запросив, бо він був... є головним доповідачем від Комітету, тому... Якщо не ображаєтесь. Ну, зрозуміло. Ну, час жартів у нас іде, такі часи.

Шановні колеги, ми розпочинаємо засідання Комітету з питань науки і освіти. У нас сьогодні на розгляді одне питання. Я чесно скажу, що я сподівався,

що буде два питання, але, на жаль, друге не менш важливе, ніж питання, яке ми зараз розглядаємо, - це законопроект про фахову передвищу освіту.

Зараз закінчуються дебати, дискусії, у нас там іде відкрита розмова. Ну, ви бачите на моїй сторінці. Ми бачимо, що ми вже підходимо до відповідного консенсусу. І це означає, що, я це обіцяю, що на середу ми поставимо вже в другому читанні на комітеті законопроект про фахову передвищу освіту. І, якщо Верховна Рада України не зайде в Виборчий кодекс, то це буде означати, що ми в четвер, в наступний четвер, можемо навіть винести це питання під купол Верховної Ради і закрити питання щодо легального існування технікумів, коледжів.

Чесно вам скажу, це не менш важливо. Чому? Бо це велика ланка освіти, це сержантський склад, майбутній сержантський склад економіки України. І, якщо його не вирішити, то далі, скоріш за все, як зазвичай у нас все робиться, з 1 вересня через Бюджетний кодекс і бюджет буде вирішуватися питання існування цієї ланки освіти. Я вам чесно скажу, ніхто нікому не подарує, якщо це буде. А там, ви знаєте, вибори, як сформується Верховна Рада, як сформується комітети, як сформуються відповідні групи і так далі, ми знаємо, наскільки це складно. І входити в новий навчальний рік без юридичного забезпечення існування технікумів і коледжів це буде, ну, на мій погляд, дуже великою помилкою.

Тому наші плани наступні. Сьогодні ми розглядаємо на розширеному засіданні дуже важливий законопроект про повну загальну середню освіту. На наступну середу ми розглядаємо у другому читанні Закон про фахову передвищу освіту. І, таким чином, ми можемо далі за два тижні відпрацювати і тоді у вівторок просити Андрія Володимировича винести Закон про повну загальну середню освіту під купол, щоб проголосували в першому читанні, якщо ми зараз знайдемо відповідний консенсус і народні депутати проголосують, і запустити такий же процес, як законопроект про фахову передвищу освіту, по загальній середній освіті. І це означає, що до каденції ми б мали можливість прийняти дуже два важливих законопроекти, які би фактично формували відповідну конструкцію освітнього простору України, бо через базовий Закон "Про освіту" нам потрібно прийняти і Закон про фахову передвищу, це спеціальний закон, про повну

загальну середню освіту, про дошкільну освіту, про позашкільну освіту, про освіту дорослих. Але ці вже законопроекти, ми розуміємо, підуть вже в наступну каденцію. Я дуже сподіваюсь, що наступний... наступна каденція Верховної Ради буде здатна прийняти ці закони.

Тому я хочу привітати сьогодні і всіх учасників сьогодні розширеного нашого засідання. Тут є представники громадськості, представники освітніх закладів, представники Національної академії наук, Національної академії педнаук України, міністерства, до речі, і подякувати профільному міністерству за велику роботу, яка якраз зроблена в рамках виконання "Перехідних положень" базового Закону "Про освіту". І, фактично, ці два законопроекти, які подані, вони виконуються в рамках імплементації базового Закону "Про освіту".

Тепер я хочу сказати, що ми є головним комітетом, тому ми виконуємо цю функцію, і розуміємо, що фактично від конструкції цього закону буде взагалі все залежати. Бо яка буде загальна середня освіта, то така буде далі і профтехосвіта.

Давайте привітаємо, до нас доєднується міністр освіти і науки України Лілія Михайлівна Гриневич. У нас є вже кворум. Тобто я тягнув своє вступне слово якраз для того, щоб ви успіли. Доброго дня, Лілія Михайлівна. Все.

І, таким чином, якраз конструкція цього законопроекту про повну загальну середню освіту дозволить далі вибудовувати побудову траєкторії і особистісний, і професійний, і життєвий і так далі. Я хочу сказати, що комітет зразу долучився до роботи, після того, як ми 5 квітня отримали цей документ. Далі секретаріат нашого комітету зібрав всі необхідні фактично відгуки, експертні заключення і від ГНЕУ, і від НАН і так далі. І далі призначив, 15 травня була сформована робоча група з експертів, її очолив голова підкомітету профільного нашого комітету Тарас Дмитрович Кремінь, який повинен організувати відповідну роботу для того, щоб ми, ну, максимально в швидкі терміни змогли прийняти цей законопроект. На сьогодні в групі 26 осіб, тобто робота йде.

Також я хочу сказати, що ми можемо констатувати, що законопроект є цілісним, є комплексним. Я дуже сподіваюсь, що сьогодні народні депутати члени комітету підтримують його в першому читанні, там незважаючи на зауваження, які існують. Я думаю, ми спокійно зможемо далі відпрацювати між першим

другим читанням, як завжди, це комітет робить. І, до речі, Ліля Михайлівна практично мені сьогодні сказали, що робоча група вже по фаховій передвищій освіті взагалі виходить вже на рішення. Це означає, в середу ми його в другому читанні і в четвер ми можемо виходити під купол.

Але є відповідні зауваження і по професійним спілкам є, по дефініціям, є зауваження, що стосуються заробітної плати, соціального захисту і так далі. Це є абсолютно зрозуміло, бо ми розуміємо, якщо у вчителя не буде мотивації, будь-який закон працювати не буде. Тому і вирівнювати заробітну плату, хоча б її виводити, ну, хоча б виводити базову зарплату на рівень поліцейського, хоча б, це було дуже важливим, і хоча б вирішувати питання компенсації і так далі. Я думаю, що ми знайдемо тут відповідні рішення.

Тепер щодо регламенту роботи. Представляти законопроект від суб'єкта права законодавчої ініціативи Кабінету Міністрів України буде представляти міністр освіти й науки України Ліля Михайлівна Гриневич – до 30 хвили. Достатньо буде? Так.

Далі. Співдоповідь від Комітету з питань науки й освіти Тарас Дмитрович Кремінь – до 10 хвилин. Достатньо буде вам? Так. Далі обговорення проекту, виступи в обговоренні – до 5 хвилин.

Записалося 7 осіб. Я прошу дуже конструктивно, головне по тому. І, головне, в кінці говорити, чи вважаєте ви, що ми між першим і другим читанням зможемо знайти відповідний консенсус. Це і є дуже важливим. Бо голосування під куполом важливо з точки зору того, що суспільство і професійна спільнота, як то кажуть, об'єднуються навколо цього, тому у нас є відповідні доповідачі.

І я хочу сказати ще, і це є дуже важливим, закон абсолютно інноваційний, закон, який формує якраз новий освітній простір, і тому вже фіксується те, що було закладено в базовому Законі "Про освіту", і це нова трирівнева структура, це є дуже важливим. І зафіксована мова освіти, та, яка закладалася в 7 статті базового закону. І чітко виділяються цикли навчання. Це чотири цикли навчання з конкретним баченням того, що повинно відбуватися на кожному циклі. Це визначено основні види оцінювання, це також є дуже важливим, документи про освіту. Далі. Виділяється запровадження варіативних освітніх компонентів. Це

абсолютна новація, бо вона дозволяє формувати індивідуальну освітню траєкторію дитини. Взагалі привчати дитину до того, що можна обирати і формувати свій шлях, це є дуже важливим. Також не менш важливим є запровадження нових статей щодо учнівського, раніше було абсолютно відсутнє. І батьківське самоврядування. Це є дуже важливим, бо це є автономія, це є якраз те саме врядування, яке повинно забезпечити відповідну якість. Також педагогічна інтернатура, індивідуальна освітня траєкторія. Також вперше академічна доброчесність, ліцензування і так далі. Тобто всі... піклувальна рада, тобто всі елементи і інструменти для того, щоб забезпечити відповідну імплементацію. Також фінансова автономія і міжнародна академічна мобільність. Є дискусійні питання, я зараз їх не буду говорити, я думаю, що про це можуть сказати наші доповідачі.

І я хочу побажати, щоб ми зараз конструктивно відпрацювали. Далі, народні депутати, у нас вже є кворум, чотири народних депутати є. І це означає, що ми, я це підкреслюю, виконуючи всі регламентні речі, зараз запускаємо. Бо ми ж знаємо, да, що нам потрібно не тільки, Лілія Михайлівна, проголосувати, але і щоб новообраний Президент підписав, тому порушувати Регламент ми точно не будемо.

І я з великим задоволенням передаю слово міністру освіти і науки України Лілії Михайлівні Гриневич. Будь ласка.

ГРИНЕВИЧ Л.М. Дякую.

Шановні народні депутати члени Комітету з питань освіти і науки, шановні колеги, всі, хто беруть участь в цьому обговоренні! Шановні освітяни, які, можливо, дивляться пряму трансляцію засідання! Я хотіла б сказати, що, прийнявши в 2017 році Закон "Про освіту", який став фактично фундаментом освітньої реформи в загальній середній освіті, через постанови Кабінету Міністрів, постійними зусиллями уряду, не маючи ще Закону про загальну середню освіту, ми розпочали реформу школи. І сьогодні всі, хто цікавляться загальною середньою освітою, точно знають, що наші першокласники з 1 вересня 2018 року прийшли навчатись в нову українську школу, до підготовлених

вчителів, за новим змістом освіти і в новому освітньому просторі. Але це фундамент. Для повноцінного будинку фундаменту недостатньо, нам потрібні стіни, вікна, дах, і це все нам потрібно, власне, описати в Законі про загальну середню освіту. Тому що реформа, коли продовжується, перед нами все більше викликів, і нам потрібно розв'язувати і запроваджувати механізми, які дозволяють впроваджувати, реалізувати ті положення, які є в Законі "Про освіту". Пропонований законопроект суттєво доповнює розуміння мети освіти.

Колеги, я усвідомлюю, що вам неможливо побачити, особливо тим, хто позаду сидить, щось на цих моніторах маленьких. Тому ми зараз виклали на сайті Міністерства освіти і науки повністю мою презентацію. Ви можете зараз зайти в своїх телефонах чи в планшетах на сайт Міністерства освіти, там в новинах першою новиною іде засідання комітету і приєднана моя презентація. Тому зараз, будь ласка, ви всі зможете бачити текст. Бо я його зачитувати не буду, а буду тільки торкатися найголовніших речей, які зазначені на слайдах.

Отже, нові акценти в меті освіти: це необхідність формування компетентностей, наголошується на важливості виявлення обдарування кожної дитини, соціалізації особистості і підготовки її до навчання впродовж життя.

Щодо системи управління освітою, яка буде обслуговувати цю мету, ви тут бачите ланцюжок усіх тих рівнів управління, що беруть участь в управлінні системою. І важливо, що законопроект впорядковує повноваження усіх цих ланок управління і забирає дублювання, яке в нас було дуже часто і від нього потерпали безпосередньо заклади освіти. Наприклад, повноваження Міністерства освіти і науки в цій сфері загальної і середньої освіти закріплює ідеологічний перехід статусу міністерства від регулятора до виконавця сервісних функцій. За міністерством закріплюється вперше обов'язок створення і функціонування державних інформаційних систем у сфері освіти, користувачами яких може стати кожна школа, кожний навчальний заклад. Деталізовано повноваження Державної служби якості освіти, зокрема, законопроект вперше закріплює за службою пряме повноваження використовувати у сфері загальної і середньої освіти судовий захист виявлених порушень прав, свобод та законних інтересів осіб у сфері освіти.

Повноваження засновника є, без сумніву, ті, які є вже в Законі "Про освіту", але є і новації, наприклад, це важливо для батьків, ми зобов'язали вперше цим законом організовувати... засновників організувати групи продовженого дня і дали забезпечення, що вчителям, які працюють на групах продовженого дня, заробітна плата враховується в освітню субвенцію, це є дуже важливо, особливо для тих, хто розуміють як функціонує початкова школа, це серйозна норма закону.

Не менш важливим є те, що в законопроекті ще раз підкреслюється неможливість засновника втручатися в академічну свободу закладу освіти, це дуже важливо, що ми оцей нагляд за роботою вчителя і за діяльністю педагогічного колективу в частині самого навчального процесу вивели з функцій засновника, тепер це може робити тільки державна служба якості освіти.

Деталізується питання створення корпоративних закладів освіти на основі державного приватного партнерства, зокрема, що укладання договору... щодо укладання договору, і надається міністерству, надається Кабміну зобов'язання розробити порядок утворення ліквідації, реорганізації таких закладів.

Я буду дуже вдячна, якщо трошки води, добре, бо кашляю.

Тепер, наступне. Більшу автономію отримає директор закладу. Засновник не може втручатися в сферу компетенції директора, і закон захищає це право. Ми ставимо до директорів тут більше вимог, але ставимо і більше повноважень для директорів, тому тепер це зафіксовано в законі.

Деталізовано повноваження управлінь освіти і утверджується, власне, сервісна функція управлінь освіти. Управління освіти, орган місцевого самоврядування, засновник – він займається створенням, забезпеченням створення навчального середовища. А директор і педагогічний колектив відповідальні безпосередньо за організацію навчального процесу і методики викладання, які вони застосовують.

Деталізовано вимоги до кандидата на посаду директора. Зокрема, важлива новація: керівник закладу загальної і середньої освіти, крім приватного, зобов'язаний упродовж першого року після призначення на посаду пройти курс підвищення кваліфікації в управлінській діяльності не менше 90 навчальних годин.

Новелою законопроекту є деталізована процедура обрання на посаду за результатами конкурсу і звільнення з посади керівника закладу освіти. І ця норма після ухвалення закону замінить чинне положення про конкурс, і там ключові зміни є дві. Це підходи до складу конкурсної комісії, ми врахували всі зауваження, які були, і підстави для дострокового звільнення керівника закладу освіти.

Більше повноважень і відповідальності отримує педагогічна рада закладу. Тому що зараз вона і схвалює освітню програму закладу, і перспективні плани, внутрішньоорганізаційні питання. Ми зняли багато різноманітної звітності, які раніше вимагало Міністерство освіти. І зараз ми це віддали на рішення педагогічної ради.

Щодо підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Річний план підвищення кваліфікації, зокрема, тієї, яка здійснюється за вибором педагогічного працівника за кошти держави, і визнання результатів підвищення кваліфікації педагогічного працівника, ініціювання проведення позапланового інституційного аудиту, громадської акредитації. Тому рішення педагогічної ради, прийняті в межах їх повноважень, вводяться в дію наказами керівника закладу і є обов'язковими до виконання всіма учасниками освітнього процесу.

Законопроект деталізує типи органів самоврядування. Вже згадував керівник комітету про те, що в нас дуже детально і по-іншому виписані органи самоврядування працівників закладу освіти, органи учнівського самоврядування, органи батьківського самоврядування, і чітко зрозуміло, показано, на що вони мають свій вплив. Вищим колегіальним органом громадського самоврядування є загальні збори, конференція колективу або ж всіх органів самоврядування, за наявності.

Хочу сказати, що нові повноваження і ширші функції отримує і піклувальна рада закладу. Зокрема, вона може проводити моніторинг виконання кошторису, ініціювати позаплановий інституційний аудит закладу освіти.

Закон дає непересічні можливості для вчителів в сфері академічної педагогічної автономії в створенні програм, в розробці власної системи

оцінювання і заохочення учнів, в підвищенні кваліфікації за власним вибором та за кошт держави. І це гарантується законом.

Для нас дуже важливо створити теж нове дружнє середовище підтримки і піклування для вчителя, особливо молодого вчителя. Із цією метою ми запроваджуємо педагогічну інтернатуру. Вона передбачатиме, що молодий вчитель з навчання, прийшовши в заклад, отримає наставника неформально, який консультуватиме, а який буде мати за це окрему цільову надбавку за те, що він працює з молодим учителем.

На директора та заклад покладається багато відповідальностей, що стосуються дотримання вимог закону і забезпечення виконання більш вимогливих нових освітніх стандартів. І, з одного боку, відповідальність складеться, але ми розширюємо можливості. І директор школи для забезпечення цього стандарту і для того, щоб повною мірою виконувати всі повноваження, зокрема і в сфері цієї педагогічної автономії, він мусить собі підібрати колектив. І ми цим законом фіксуємо, що директор школи самостійно формує вчительський колектив закладу. Це дуже важливо.

І, очевидно, я мушу сказати про ту норму, про яку йшла мова, зокрема і у рекомендаціях комітету, так, щодо працівників пенсійного віку, так. Де ми в законі регулюємо, що особи, які досягли пенсійного віку і яким виплачується пенсія за віком, будуть укладати трудові договори, що укладаються строком від 1 до 3 років. І цей договір може повторюватися необмежену кількість разів. І є такі вчителі, які безпосередньо, незважаючи на свій вік, можуть дати фори будь-якому вчителю середнього чи молодого віку. І такі вчителі є цінним здобутком для педагогічного колективу. Але це не знімає проблеми професійного вигорання і того, що коли ми маємо молодих активних вчителів, а вони не можуть працевлаштуватися в зв'язку з тим, що немає інструментів завершити договір з вчителем пенсійного віку.

Далі. Педагогічна діяльність вчителя. Як ви бачите, вчителі отримують, власне, більше можливостей для грошового заохочення власної роботи. Якщо ви подивитесь, як ми виписали поняття робочого часу вчителя, що входить в цей робочий час, ми чітко сказали, з одного боку, що входить в робочий час, але є

друга частина цього повідомлення, яка є надважлива, що поза тим, що виписано, що входить в робочий час. Ніхто не може давати невластиві доручення для учителя, що не співпадає з його педагогічною діяльністю. І це є важлива гарантія в законі, якої ніколи раніше не було. Ми також... дуже дякую. Зараз уже не кашляю. Дякую, дякую вам дуже за піклування.

Ми також визначили в законі і зафіксували, які надбавки, за які види роботи буде мати учитель, зберігши всі ті, які були в чинному законодавстві і додавши інші нові, а саме ті, які стосуються, наприклад, роботи в інклюзивних групах, які стосуються в завідуванні ресурсними кімнатами, спортивними залами. До речі, один цікавий нюанс, можливо, ви зауважили. Раніше у нас була перевірка зошитів, зараз ми написали: "перевірка навчальних робіт учнів". Бо коли ми застосовуємо компетентнісні підходи до навчання, у дітей появляються нові результати навчальної діяльності, за якими їх можна оцінювати: це портфоліо, проекти, які вони реалізують. І для вчителя має бути більша палітра, ніж тільки зошит, за який доплачують, коли він працює, оцінюючи результати цієї роботи учнів.

Так, наступне. Новації торкнулися питань формування змісту освіти. І тут є непорозуміння в проекті рішення, зокрема там вказано про визначення термінів і застосовано, наприклад, застереження, що яка ж різниця між типовою освітньою програмою і, як написано в рішенні, модульною навчальною програмою. Насправді...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Проекті рішення.

ГРИНЕВИЧ Л.М. В проекті рішення, в проекті рішення нема такого поняття як "модульна", є "модельна" навчальна програма. І зараз я хотіла б описати, як формулюється взагалі зміст, і це є у законі.

Державний стандарт загальної середньої освіти, повної загальної середньої освіти, насправді він розбивається на 3 стандарти. Зараз ми прийняли Державний стандарт початкової освіти, оскільки реформа іде послідовно, ми опрацьовуємо ці стандарти за рівнями освіти. Далі загальний Державний стандарт базової середньої освіти і повної загальної середньої освіти.

Так-от, державний стандарт визначає загальний обсяг навчального навантаження здобувачів початкової базової, середньої профільної, середньої освіти, вимоги до їх компетентностей і до згрупованих за відповідними освітніми галузями обов'язкових результатів навчання, які вони мають досягти на відповідному рівні освіти.

Оце затверджується Кабміном. На основі цього стандарту формується типова освітня програма. Типова освітня програма – це документ, який містить комплекс обов'язкових та варіативних освітніх компонентів, які забезпечують досягнення учнями очікуваних результатів навчання, описаних, визначених державним стандартом. І там ми маємо більшу деталізацію оцих очікуваних результатів навчання за галузями. Затверджується він центральним органом виконавчої влади.

А от модельна навчальна програма іде ще глибше. Вона відрізняється від типової освітньої програми тим, що це документ, який описує опис очікуваних результатів навчання з навчального предмету, тому що в галузі входить кілька предметів. І тому з навчального предмету – це раз, а друга принципова різниця – що в модельній навчальній програмі є розподіл тем за роками навчання і кількістю годин, відведених на вивчення навчального предмету. Тому що в нас заклад має можливість прийняти власну програму. І вона може базуватися або на одній з модельних, бо приймаємо кілька модельних програм. Адже ми йдемо до академічної свободи, і вчитель може вирішувати... так, вчитель може вирішувати, на яку тему йому дати більший акцент, вчитель може вирішувати, що для нього потрібно, де потрібно тему зробити інтегрованою, наприклад, з української мови і літератури, а де він це зробить як окремий предмет. Тобто ми дали ці можливості, і будуть модельні програми, які в початковій школі, які передбачають і такі варіанти, і такі. А заклад освіти може зробити ще третій варіант, але тоді йому треба погодити свою цю програму, що вона відповідає державному стандарту відповідно з Державною службою якості освіти.

Отже, передбачається також, що державні стандарти будуть переглядати не рідше, ніж раз на 12 років. Державні стандарти передбачають вільне володіння державною мовою всіма учнями закладів освіти, які завершують здобуття повної

загальної середньої освіти. В державних стандартах можуть бути окремо визначені, і ми цим якраз займаємося, обов'язкові результати навчання з української мови як державної для осіб, які належать до національних меншин чи корінних народів України і рідна мова яких не належить до однієї з українською мовної групи, тому що їм важче вчити українську мову. Наприклад, тим же угорцям чи румунам, у них зовсім інші правила їхньої рідної мови, і, відповідно, для цього потрібно до них застосувати інші методики навчання і описані результати навчання.

Наступне. В новій українській школі мають враховуватися освітні й психологічні потреби дітей, тому введені відповідні цикли навчання впродовж початкового і інших етапів навчання в школі. Цим законом для учнів передбачено дієві механізми побудови власної індивідуальної освітньої траєкторії. Цього ще не було ніколи в освітньому законодавстві. І це надзвичайно важливо для дітей, наприклад, які серйозно навчаються ще поза школою, наприклад, в спортивній чи музичній школі. Є можливість зарахувати отримані не в закладі відповідні навчальні результати, аби вільний час використовувати на домашнє завдання чи іншу роботу.

Для учнів, які перебувають на домашньому навчанні, є механізм, яким чином вони зараховують ці результати і яким чином школа має необхідність двічі на рік прослідкувати, що дитина справді навчається вдома і вона досягає відповідних результатів.

А також ми дозволяємо вперше, в законі є механізми того, коли дитина може обрати варіативну складову. І ми не зобов'язуємо клас обирати варіативну складову, а діти можуть за групами розділитись, за групами інтересів із двох класів утворитись одна група, яка обирає те чи інше поглиблене вивчення. І це дуже гнучка система, яка задовольняє, власне, оцю потребу індивідуальної траєкторії. Закон дає ці інструменти.

Ну, оскільки це є також у рішенні, я хочу зупинитися все-таки на моделі навчання в школах з мовою навчання національних меншин. Тому що це є у рішенні на підставі висновку ГНЕУ. І хочу сказати, що ця модель дискутується не перший рік, а з моменту прийняття Закону "Про освіту". Ця модель пройшла

горнило Венеціанської комісії, горнило великих і складних обговорень з представниками національних меншин. І тому я з повною відповідальністю вам заявляю, що на даному етапі це найбільш консенсусне рішення, якого ми змогли досягти. І я не бачу зараз інших можливостей, які можуть бути в цьому законі.

Хочу нагадати, в чому полягає модель. Перша модель. Тобто за критерії в обранні моделі відібрані такі: перше – приналежність цієї меншини до певної мовної групи, яка є споріднена з українською мовою або ні. Тому що є очевидно, що діти, які належать до спорідненої мовної групи, можуть легше вивчити українську мову, а ті, які належать до зовсім інших мовних груп, а навіть з сімей мовних, і вони не можуть так легко опанувати українську мову, тому їх вчити треба в інший спосіб.

Тому перша модель взагалі є для тих корінних народів, які сьогодні не мають держави, яка розвиває їхню мову. Ну, передусім хорошим прикладом є у нас кримські татари. Немає держави, яка буде розвивати їхню мову. Тільки в Україні ми можемо розвивати термінологічний апарат і все решта з цієї мови. Тому Україна мусить взяти на себе цей обов'язок.

Друга модель для шкіл з мовою навчання національних меншин, мови яких належать до мов Європейського Союзу, і вони не є спорідненими мовами з українською мовою. Так от залежно від мовної групи, мовного середовища проживання використання цієї моделі може бути різним. Є коридори відсотків, які визначають, на якому етапі який відсоток навчального часу може здійснюватися або рідною мовою, або державною мовою.

Зрозуміло, початкова школа, всі вчимо державну мову. Доводимо її до такого рівня, що в 5 класі запроваджувати предмети українською мовою. І, наприклад, для угорців ми ставимо, що в 5 класі не менше 20 відсотків річного обсягу навчального часу має вже бути українською мовою. Далі вони вчити українську мову продовжують, і вже на рівні 9 класу вони повинні досягнути до 40 відсотків навчального часу українською мовою, а на рівні 11-12 класу вони повинні вже досягнути 60 відсотків державною мовою.

І є третя модель, вона працює для решти національних громад України, стосується нацменшин, мова яких належить до однієї з української мовної сім'ї, а

також що проживають переважно в середовищі власної мови. Так є, наприклад, з російськомовними школами, де з 5 класу не менше 80 відсотків навчального часу буде проводитися державною мовою.

Хочу нагадати, що сьогодні в державі Україна є громади, де 70 відсотків випускників не можуть навіть перейти поріг "склав – не склав" з державної мови. Вони навчаються в державних школах, комунальних школах, але школи в державі Україна, які фінансуються з державної субвенції, і вони сьогодні є громадянами, які, на нашу думку, є чітко фактично людьми, які не отримують доступу до освіти, тому що... повноцінної, якісної освіти, вони дискриміновані, бо, здобувши в Україні повну загальну середню освіту, вони не володіють українською мовою. Тому ми наполягаємо, що ми це повинні змінити, і ця модель дає можливість це змінити.

До речі, доступність освіти – це пріоритет цього закону. І я хотіла б на цьому наголосити, тому що в проекті рішення чомусь поставлено під сумнів, чи питання доступності, віддзеркалені у законі. Вперше в освітньому законодавстві ми включили в закон окремий розділ, який деталізує саме питання доступності, визначення правил зарахування до закладів освіти, зарахування до початкової школи без проведення конкурсів і іспитів, проведення алгоритмів забезпечення територіальної доступності повної загальної середньої освіти, закріплена інклюзивна освіта, вперше передбачено навчання при лікарнях. Тобто ми охопили питання, які раніше взагалі не були включені в освітнє законодавство. Надалі розвиватиметься й новий освітній простір для дітей.

Закон передбачає медіатеки і ресурсні кімнати, які впроваджувалися ще за сприяння дружини попереднього Президента Марини Порошенко. Але ми тут абсолютно в руслі державної політики, тому що питання сегрегації дітей з особливими потребами, яке має в нас корені ще з часів Радянського Союзу, воно вже взагалі за узбіччям цивілізації. І тому ми наполягаємо, що всі ці речі, які були досягнуті для створення доступу дітей з особливими потребами до нормальної освіти і освіти, яка враховує їхні потреби, і для їх соціалізації, обов'язково збереглись, тому вони всі зафіксовані є тут в законі.

Закон пропонує батькам деякі додаткові важливі норми. Наприклад, батьки можуть супроводжувати дітей з особливими потребами під час навчального процесу, і це фіксує право закон для них. Закон пропонує батькам безпечне середовище для їхніх дітей. Ми підійшли до цього питання з різних точок зору, наприклад, всі вчителі пройдуть курси підготовки з домедичної допомоги. Я хочу вам з повною відповідальністю сказати, що в нас в Україні є дуже багато випадків, коли діти втрачали життя в системі освіти по простій причині. Зрозуміло, що там де є багато дітей, можуть статися випадки, що хвора дитина отримує, наприклад, стан клінічної смерті і їй треба вже надати допомогу. І поки приїжджають медики, поки прибігає медсестра, поки що, складається ситуація, що втрачені ці золоті хвилини для того, щоби дитину врятувати. І тому ми вважаємо, що частиною тих вмінь, який повинен мати кожен вчитель, який працює з дітьми, це надання першої домедичної допомоги.

Адміністрації шкіл (завершую вже, бо дуже багато питань, я розумію, що мій час завершується, хочу вкластися в регламент) сьогодні отримують більше автономії відповідно до закону. В тому числі вони зможуть отримувати більше фінансової автономії в тому випадку, якщо вони цього захочуть і будуть готовими. Тому що ми вже проходили цю стадію дозрівання, коли падає фінансова автономія без підготовки керівництва школи, і це призводить до дуже негативних результатів. Закон дає таку можливість. Але закон, взагалі цей закон, ми хотіли продовжити цю традицію, яка ще йде від Закону "Про освіту", є законом можливостей, збільшення можливостей, а не законом, який обмежує.

І тепер я хочу ще відреагувати на зауваження по темі оплати праці педагогічних працівників. Питання оплати праці педагогічних працівників дуже детально виписано у Законі "Про освіту". Що ми маємо в Законі "Про освіту"? У Законі "Про освіту" зафіксовано, що до 2023 року заробітна плата, мінімальний оклад педагогічного працівника має становити чотири прожиткові мінімуми. А в цілому норма, яка є у законі, - три мінімальні заробітні плати. Тобто до 2023 року чотири прожиткові мінімуми, а далі в залежності від економічної ситуації може бути більше, але темпи буде видно, коли буде видно, яка буде економічна ситуація на наступне п'ятиріччя.

Що ми зробили в Кабінеті Міністрів? Ми зараз у бюджеті на 2020 рік готуємо реформу оплати праці вчителів. Мета реформи оплати праці вчителів, не тільки вчителів, а педагогічних працівників. Увага, туди задіюються вихователі, позашкільники, професійно-технічна освіта, тобто всі ті сфери, де працюють педагогічні працівники. Ця реформа має на меті усунути величезні провали в оплати праці між молодими вчителями і вчителями досвідченими.

У нас сьогодні величезна проблема, що в професію не йдуть талановиті люди. Не тому, що вони хочуть інших професій, вони хочуть бути вчителями, але вони собі не можуть дозволити 5 років виживати на мінімальну заробітну плату. При тому що... От сьогодні яка ситуація? Молодий вчитель отримує 4700, а досвідчений вчитель, який ще крім того має навантаження, доплату за стаж, за все решту, може отримувати 12 тисяч гривень і більше. Тобто ми зараз повинні... Ми вважаємо, що єдина тарифна сітка застаріла. Вона вже впливає скоріше як анахронізм, який не дозволяє допливу в професію молодих людей. Крім того, у нас дуже дискриміновані вихователі в дошкільній освіті, і ми сьогодні маємо величезний брак кадрів в дошкільній освіті.

Хочу сказати одразу, це постанова Кабінету Міністрів, яка має іти в парі з бюджетним законодавством на 2020 рік. І в цьому проекті постанови ми виписуємо детально, покроково, що буде кожного року з цим мінімальним посадовим окладом педагогічного працівника, і виписуємо план, як його досягнути у 2023 році на рівні чотирьох прожиткових мінімумів

Тобто, якщо ми будемо мати план на найближчі 4 роки, по 2023, де ми виконуємо цю норму закону, а потім наступні уряди чи уряд і Верховна Рада робить такий план на наступний крок...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Наступний.

ГРИНЕВИЧ Л.М. Ну, звичайно, наступна. Ну, ми зараз можемо говорити про найближчі роки. Робить план зростання до трьох мінімальних заробітних плат. Ми не знаємо, яка тоді буде, три мінімальні заробітні плати, але чотири прожиткові мінімуми і три мінімальні заробітні плати. Так, це є тяж крок, який

можна здійснити. Він буде навіть менше, ніж той, який ми зараз здійснимо до 2023, якщо буде політична воля, наш план здійснювати у наступної влади.

Тому, я вважаю, що все це абсолютно реалістично, що виписано в Законі "Про освіту". Ми маємо всі можливості це зробити і залучити в професію також ті верстви, групи вчителів і педагогічних працівників, які сьогодні чиною єдиною тарифною сіткою є дискриміновані.

Дякую за увагу. Я готова відповідати на всі запитання.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Лілія Михайлівна, за системну доповідь.

Я думаю, багато питань розглянуто. Відповідні акценти розставлені. Я хочу просто зреагувати на деякі речі, які пов'язані з проектом рішення. Зразу хочу сказати, у нас достатньо в комітеті збалансована система прийняття рішень. Тому проект рішення було доручено готувати Тарасу Дмитровичу Кременю, який є головою відповідного профільного підкомітету нашого комітету. Тому, я думаю, що можна в рамках і дискусій і так далі знайти відповідні речі, які з цим пов'язані, зразу. Хоча я підписую як очільник комітету, але розподілення повноважень у нас в комітеті зроблено так, що кожен народний депутат член комітету має таку можливість.

І друге обов'язкове, що стосується заробітної плати. Лілія Михайлівна, я тут це навіть не політичний момент, я просто звертаю увагу на те, що так, в рамках однієї галузі нашої освітньої це зрозуміло, що і також потрібно вирівнювати баланси. Але я в своїх виступах мав на увазі інше. Що ми за рахунок того, що інша галузь, ну, наприклад, наша Національна поліція, без того, без претензій, але, коли одна галузь, да, одне відомство має прискорення, пришвидшений ріст заробітних плат з компенсацією житла, а вчителі, які відповідають за другий фронт. Бо можна, я перепрошую, сформулювати в школі тих, хто не просто, а буде проти якраз цінностей нашої держави. І тому роль вчителя – це джерело не тільки освіченості, це джерело якраз формування соборності України. Ми просто бачимо, і ви багато їздите по школах, і я багато, і Тарас Дмитрович, і Ірина Мирославівна, і я вважаю, всі. Тому ми бачимо роль вчителя. Вона просто непересічна. І якщо ми не вирівнюємо не тільки внутрішньо, те, що ви сказали, я

погоджуюсь з цим, бо розриви в три рази, це також є проблема внутрішня. Але, з іншого боку, якщо ми не вирівнюємо це з іншими галузями, це буде незрозуміло суспільству. Бо я перепрошую, вчитель, він також відповідає за безпеку в класі. І якщо не дай Боже, щось з учнем станеться, то прокуратура буде в першу чергу питати з вчителя, з директора школи і так далі. Тому от тут є прохання вже не тільки до вас, а і до наступного і парламенту, і до наступного уряду вирішувати питання, щоб збалансувати в цілому, бо це бюджетна сфера, і люди дуже чутливі до цих питань. От, що я мав на увазі.

Але ми продовжуємо засідання наше. І я з великою повагою надаю слово Тарасу Дмитровичу Кременю, який, незважаючи на особисті такі речі, як, на жаль, смерть його рідного батька, все-таки приїхав, сьогодні працює разом з нами. І слово від комітету.

Будь ласка, Тарас Дмитрович.

КРЕМІНЬ Т.Д. Шановна Лілія Михайлівна! Дорогий Олександр Володимировичу! Шановні учасники сьогоднішнього засідання, ті, хто спостерігає за нашою онлайн-трансляцією! Я вважаю, що сьогодні, безумовно, одне з найважливіших засідань, в якому ми визначаємо не тільки подальшу долю українського парламентаризму, але і насправді розвитку українського народу на десятиліття наперед.

І хочу відразу відреагувати на досить чутливе питання, пов'язане з оплатою праці. Так сталося, що коли 2017 року ми приймали, як тепер уже підтверджено усіма експертами, історичний Закон "Про освіту", у "Прикінцевих положеннях" була норма щодо оплати праці, де була зазначена норма стосовно чотирьох прожиткових мінімумів і трьох мінімальних заробітних плат. Хочу сказати відповідально, що ця норма була підтримана нашим комітетом з тим, щоби учителям, починаючи з 19-го року, давати значно іншу зарплату відповідно до трьох мінімальних заробітних плат. Не буду казати за ту політичну силу, яка сьогодні займається пошуками себе у наступному парламентському скликанні, вони мою особисту правку поставили на підтвердження і фактично її знівелювали. Тому, я думаю, що це питання не стільки до Міністерства освіти і

науки, скільки до політичної відповідальності деяких спікерш, яка поставила на поправку оце зауваження.

А тепер я хотів би сказати по суті. Да, я справді хочу підтвердити, що, починаючи з 2017 року, з часу, як було ухвалено базовий Закон "Про освіту", ми розпочали нову віху оновлення не тільки української освіти, її змісту, але і дорівняння її до європейських в окремих, можливо, напрямках і світових параметрів.

Звичайно, впроваджувати освітню реформу, яка потребує не тільки організаційних, не тільки кадрових, не тільки законодавчих, але фінансових витрат, ви прекрасно розумієте, надзвичайно складно. І чимало з вас брали участь в підтримці і радості з моменту ухвалення Закону "Про наукову і науково-технічну діяльність", де ми прописували рівень фінансування науки на рівні, не меншому такому-то. Ви прекрасно пам'ятаєте 14-й рік, коли ейфорія від прийняття Закону "Про вищу освіту", вона так само не мала меж, бо ми переходили нову віху. Але ми повинні розуміти і те, що освітні речі, освітні закони, вони повинні бути системними, вони повинні бути стадіальними, суспільство повинно сприймати це об'єктивно і професійно. І в цій дискусії ми повинні максимально відходити від політичних спекуляцій, від популізму, який захлинув наше суспільство, від тих речей, які називаються "нівеляція елементарних людських цінностей".

Тому я хочу сказати, що це, напевно, один із тих небагатьох, і, можливо, навіть перший законопроект, який подається урядом, до якого, слава Богу, немає альтернативних законопроектів, традиційно у нас їх там 5-10, і у нас комітет стає епіцентром законодавчих баталій, хто більше збере підписів або хто швидше зареєструє, або хто швидше перевнесе законопроект, по одному із законопроектів це було помітно, але тим не менш ми зараз виходимо на ту фінішну пряму, яка, сподіваюся, дасть нам можливість все-таки цей законопроект розглянути, підтримати за основу вже найближчим парламентським тижнем.

Що хочу сказати. Що, да, справді, 15 травня на нашому засіданні комітету ми розпочали фактично роботу над його підготовкою до першого читання. І хочу подякувати всім сторонам, які взяли активну участь в цій роботі. Це і, звичайно,

центральні органи, і місцева влада, і громадські організації, асоціації, і академічна спільнота – словом, усі ті, хто безпосередньо працює в цій сфері, хто переживає, хто допомагає, хто є агентом ЗМІ, агентом реформ і хто допомагає нашому комітету не великому, але досить впевненому і гордому впроваджувати найголовніші з українських реформ. І хочу подякувати за те, що надали мені можливість модерувати цей процес.

Що стосується тих новел, про які було сказано і які уже не сприймаються сьогодні як новація. Ну, напевно, не буде дивним і дуже важливо підкреслити те, що ми вже котрий рік поспіль, але все-таки стрімко збільшуємо кількість дітей, які мають доступність до світи. І, коли ми вносили досить скромно, але потім затверджували це як інклюзивне навчання, ми за ці два роки значно збільшили у десятки разів, можливо, кількість дітей, які почали здобувати освіту на рівні з усіма іншими. Зрозуміло, що ми надали можливість не тільки батькам, але і педагогам, які мають диплом з корекційної освіти, працювати асистентами вчителів. Зрозуміло, що ми надали доступ навчатися таким дітям не тільки у закладах загальної середньої освіти, а максимально приділили увагу таким дітям, починаючи з дошкільної освіти. Не менш важливо продовжити цю сферу, щоб і у закладах фахової передвищої освіти, щоб у закладах вищої освіти такі діти продовжували здобувати свою освітню траєкторію.

Не менш важливо і те, що ми вже Законом "Про освіту", і тут, так би мовити, ми продовжуємо цю оптимальну лінію, зупинилися в тому числі на мові навчання. І це особиста заслуга і Лілії Михайлівни Гриневич, і нашого комітету, і уряду в тому числі, всіх зацікавлених сторін у тому, щоби питання, які стосуються виключно сфери освіти, не переросли у шквал стрімкої критики, яка могла винести нашу державу за межі цивілізаційного розвитку. Я щиро сподіваюся, що ті країни, які взяли на себе зобов'язання і були присутніми на інавгурації Президента Зеленського, вони все-таки приберуть емоції і максимально допоможуть Україні не тільки активно впроваджувати освітні реформи, але і не будуть давати голоси росіянам, коли вони будуть збивати в тому числі Закон про українську мову.

Що стосується тих речей, на які я мав би зупинити свою увагу. Це, звичайно, хочу подякувати тим облдержадміністраціям, які прийняли участь у вивченні цього законопроекту і подали свої рекомендації. Хочу сказати, що це якраз половина областей, хочу назвати їх так би мовити поіменно. Це Вінницька, Волинська, Івано-Франківська, Київська облдержадміністрація, Київська міська державна адміністрація, Кіровоградська, Миколаївська, Рівненська, Херсонська, Черкаська, Чернівецька. Інші облдержадміністрації погоджуються абсолютно з цим документом і не вважають за потрібне подавати якісь свої пропозиції.

В той же час хочу звернути і зробити акцент на тому, що тільки три обласних ради вирішили подати свої пропозиції, а решта, 80 відсотків, вирішили просто підтримати існуючий варіант.

Чому я про це кажу? Я кажу про те, що децентралізація, судячи з наших планів, планів Верховної Ради України восьмого скликання і уряду, все-таки розраховую на те, що в 20-му році будуть прибрані органи обласних і районних державних адміністрацій, і все-таки вся повнота влади перейде до органів місцевого самоврядування. І, зрозуміло, що сьогодні треба проходити вже апробування місцевій владі на те, наскільки вона спроможна. Бо спроможність вона свою виявляє тільки при розподілі освітньої субвенції, а не тільки тоді, коли треба брати участь у обговоренні тих або інших законодавчих ініціатив, і тим паче пропонувати свій варіант. І мені дуже прикро, що тільки три області переживають за це, а всі інші чомусь замовчали.

І саме тому для мене принципово важливо було звернути увагу і на рекомендації вже атавізму, як облдержадміністрація, але найперше звернути увагу на те, як відреагувала місцева влада, як відреагували асоціації голів районних і обласних рад і Асоціація міст України. Тому я хочу зупинити увагу на тих новелах, які пропонуються Асоціацією міст України. Бо безпосередньо її впроваджувати це все на місцях.

Ці питання стосуються нормативів і достатньої кількості закладів освіти; механізмів фінансування груп продовжуваного дня; складу конкурсної комісії з проведення конкурсу з обрання керівника закладу освіти; забезпечення права на проходження сертифікації вчителів; щодо уточнення формулювань такі, як

формули; щодо дублювання повноважень у сфері нагляду або контролю; щодо визначення назв органів, яким надаються повноваження у сфері освіти; уточнення меж фінансової автономії закладів освіти; щодо платних освітніх послуг. Немало закладів освіти на це все відреагувало дуже болісно, бо навчилися рахувати свої кошти. І щодо доповнення розділу "Прикінцевих та перехідних положень" законопроектів, що стосується фінансового забезпечення закладів освіти.

На мою особисту думку, цим документом ми, звичайно, не перекриємо тих проблемних явищ, які є сьогодні у нас у закладах середньої освіти, які ми порушували на засіданні нашого комітету протягом останніх і тижнів, і місяців, і років в тому числі. Так само, як ми не могли зробити універсальним Закон "Про освіту". Бо для мене принципово важливо і те, щоб ми все-таки навчили органи місцевого самоврядування не тільки бути відповідальними під час розподілу освітньої субвенції, але і допомагати освітнім реформам у тих сферах, де держава, так би мовити, неповноправна це впроваджувати.

Не банально, а дуже важливо все-таки вирішити питання із не тільки з тим, щоб директор відповідав за забезпечення харчування, а з тим, щоби місцева влада відповідала за якість харчування. У нас величезна кількість прикладів того, що діти отруються або в тому числі їм дають у їдальнях неякісне харчування. Це обладнання у їдальнях. Це питання безпеки в закладах освіти. Не може директор сидіти на сигнальній кнопці. Тим паче, якщо подивитися на те, що відбувається у світі, я думаю, факт у Японії позавчорашній – це один із прикладів того. Україна, на жаль, чи, на щастя, не Японія.

Протипожежна безпека. Не може директор сидіти і щотижня зустрічатися з представниками ДСНС хоча б тільки через те, що директор відповідає за використання майна, а майно перебуває в комунальній власності.

Це і такі речі, які пов'язані із забезпеченням житла для молодих вчителів. Скільки б ми не говорили про це все, але молоді вчителі сьогодні не забезпечені житлом, в тому числі у сільській місцевості. Місцева влада не поспішає забезпечити таких молодих фахівців, яких бракує, відповідним житлом.

І питання пенсійного забезпечення педагогів, які при виході на пенсію не отримують компенсацію. Можливо, це теж могло би стати одним із предметів,

яким ми мали би вшанувати тих людей, які 30-40 років віддали одній і тій самій школі, перебували на одній і тій самій посаді, не робили собі кар'єри, а є і ті, які весь цей час проживали в учительських гуртожитках, і таких прикладів предостатньо, і фактично на старість до закладів іншого проживання.

І насамкінець. Бо це питання, справді, дуже болюче і вартісне. Що стосується проекту рішення. Не можу його назвати універсальним. Зрозуміло, що написати всі позитиви і ті речі, які потребують обговорення самодостатньо, було б дуже складно. Хочу звернути увагу, що принципово важливо, на чому ми зосередилися, це на тому, щоб все-таки були правки. 200 поправок, які надійшли, це принципово позитивно, все-таки динаміка і рух є.

Принципово важливо те, що ми ні на йоту не відійшли від норми мови навчання і передбаченої вже в Законі "Про освіту", Питання оплати праці, ми все-таки рекомендуємо і сподіваємося, що діючий або майбутній міністр фінансів так само долучиться до цієї розмови. Традиційно Мінфін на засідання нашого комітету не ходить.

І, незважаючи на те, що немає узагальнюючого висновку Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України, все-таки наш проект рішення сьогоднішнього засідання Комітету з питань науки та освіти наступний.

Рекомендувати Верховній Раді України за результатами розгляду в першому читанні проект Закону України про повну загальну середню освіту, внесений Кабінетом Міністрів, за основу. Доручити Першому заступнику Голові комітету представити висновки на пленарному засіданні Верховної Ради України.

І в принципі далі те, що також для нас є принципово важливим. Всі ми прекрасно розуміємо, що народним депутатам цього скликання роботи залишається не так багато. Тому наша сьогоднішня мета не стільки перетворити професійну дискусію у баталії, політичні баталії, скільки у те, щоб максимально скоротити шлях від сьогоднішнього засідання комітету до сесійної зали, щоб там знайти оті потрібні 226 голосів і все-таки цей законопроект пустити в роботу.

Незважаючи на те, чи будемо ми з Олександром Володимировичем у вересні місяці керувати у комітеті, чи ні...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Цього року.

КРЕМІНЬ Т.Д. Да, будемо, звичайно, Олександр Володимирович. Але цьому документу ми повинні дати дорогу. Тому цьому законопроекту про повну загальну середню освіту ми пропонуємо дати зелене світло.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Тарас Дмитрович. Дякую вам за позицію.

Просто хочу уточнити, що є зауваження ГНЕУ. Тобто фактично висновок є, і ми можемо їм керуватись. Але той висновок показує, що є можливість між першим і другим читанням вирішити ці питання.

Але ми розпочинаємо дискусії. У нас сім виступаючих. Ще раз нагадую, у мене велике просто прохання: максимум 4 хвилини, максимум 4 хвилини, тому що ми вже вийшли з регламенту, інакше просто ми будемо повинні комусь недодати слово. І, по-друге, дуже важливо для нас сказати так ми підтримуємо в першому читанні, але з тим, що між першим і другим читанням в рамках експертної групи ми можемо це доопрацювати. Зрозуміло, да? Тобто кінцівка кожного виступу, бажано, щоб закінчувалося цим.

І я хочу надати слово Карповій Ларисі Георгіївні, директору Департаменту освіти і науки Харківської обласної державної адміністрації. Будь ласка, Лариса Георгіївна.

КАРПОВА Л.Г. Дякую.

Ну, перше, що я хочу сказати, що, безумовно, дуже цікава річ, дуже креативна, потрібна. І ми, безумовно, освітянський загал Харківщини, безумовно, це підтримує. У нас не було зауважень, ми в основному повністю згодні з тим, що ми прочитали і опрацювали. Але дві ремарки дозволю собі сказати, це так, ремарки особисті.

Я 20 років займала посаду, колись, керівника закладу освіти і 9 років займала посаду керівника закладу для обдарованих дітей з усієї Харківської області "Обдарованість", яка сьогодні входить в топ, уже 5 років входить в топ-100 найкращих шкіл України. І наш заклад був, мав статус всеукраїнського

експериментального навчального закладу. І 5 років, то вже було 6 років тому, виходить, я працювала над тим, коли ще не було цих документів, як для кожного учня своєї школи зробити індивідуальну освітню програму. І я це зробила. Але я хочу сказати, що двічі на рік мені приходилось проводити співбесіди з кожним учнем школи, його батьками і всіма тими вчителями, які працюють на паралелі, які працюють у цьому класі, двічі на рік, бо треба корегувати цю програму.

І я хочу сказати, у мене таке, от я слухала, є запитання. А як це, скільки це десятків сотень, ну, скільки це часу, і як це будемо ми оплачувати нашим педагогічним працівникам? Як це входить в поняття робочого часу, якщо це серйозно робити? Це дуже серйозна річ от освітня, індивідуальна освітня траєкторія, хоча дуже гарна. Це перше.

Друге. Стосовно індивідуальної освітньої траєкторії. Все ж таки ми тут говоримо про те, що у закладі освіти реалізується індивідуальна освітня траєкторія з урахуванням наявності необхідних для цього ресурсів. Але ми зовсім нічого не кажемо про те, що хто має забезпечувати заклади освіти ресурсами, тобто відповідальну особу за це. І маю таку думку, що все ж таки це потрібно, щоб засновник щоб це робив. Ну, це основне.

Друге. Про підвищення кваліфікації. Все-таки, з моєї точки зору, встановлення такої жорсткої вимоги про те, що щорічне підвищення кваліфікації педагогічного працівника не може бути меншим ніж 30 академічних годин. Водночас, з моєї точки зору, обмежує можливість педагога підвищувати кваліфікацію за рахунок бюджетних коштів в обсязі понад 30 годин на рік. Бо я обрала собі програму і там 70 годин, так. То я ж не хочу там десь 2-3 роки проходити, я хочу це за один рік ці 70 чи 80. А може я всі заберу і хочу 150 разом. Ну, це таке, дискусійне питання, безумовно.

І стосовно педагогічних працівників, стаття 22...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Одна хвилина.

КАРПОВА Л.Г. Так. Пункт 3, педагогічні працівники зобов'язані. Все ж таки, якщо ми кажемо про те, що є у нас термін "професійна компетентність", то я б посилила і добавила, що з метою посилення відповідального ставлення

педагогічних працівників до виконання трудової функції пропоную додати до їх обов'язків необхідність постійно все ж таки підвищувати кваліфікаційний рівень і рівень своєї професійної компетентності.

Ну, це основне.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякуємо.

КАРПОВА Л.Г. А загалом, в цілому ми дуже підтримуємо, нам сподобалось.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Все. Дякуємо. Дякуємо, Лариса Георгіївна.

Ми в кінці, вже після виступів, я надам прикінцеве слово міністру освіти, вона буде мати можливість відповісти коротко на ці питання. І це буде і в тому числі вже момент, який між першим і другим читанням ми можемо врахувати.

Я хочу надати слово... А Романюк Сергій Михайлович є? Якщо немає, то тоді Онаць Олена Миколаївна – президент громадської організації "Асоціації керівників шкіл України", завідувач відділу економіки та управління загальної середньої освіти Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України.

Олена Миколаївна, будь ласка, до слова.

ОНАЦЬ О.М. Шановна Лілія Михайлівна! Шановні Олександр Володимировичу, Тарасе Григоровичу! Шановні колеги! Ми, "Асоціація керівників шкіл України", так сталося, що тісно співпрацює з Інститутом педагогіки і з відділом, який я зараз очолюю, як невід'ємне ціле, і тому все, про що ми говоримо, воно неодноразово між нами дискутувалося, на наших різноманітних зібраннях саме в середовищі професіоналів.

Безумовно, що закон нам потрібний. Це перше.

Друге. Те, що в законі є багато нового, цікавого і потрібного.

Третє. Трошки вже як не негатив, а, можливо, проблемне, що деякі новели виписані дуже детально, а деякі поверхово. Ну, наприклад, якщо говорити

приклад поверховості, то стаття 52 "Ресурсне забезпечення". По одному абзацу тільки на інформаційне, матеріально-технічне, науково-методичне забезпечення, а науково-методичний супровід відсутній взагалі. Це так, якщо дуже коротко.

Але я б почала із індивідуальної освітньої траєкторії учнів. Колега з Харківщини правильно сказала, що це ідеал, що ми хочемо навчання проводити, і Лілія Михайлівна була на Лондонському форумі в січні, і вона знає, що там про це йшлося, що ми маємо вже переходити, ну, від масового виробництва до персоналізації навчання і підготовки дітей, то це ідеально. Але штатний розпис навчальних закладів цього не дозволяє зробити хоча б тому, що на тисячу, на півтори тисячі осіб у школі один практичний психолог. А без психолога таку роботу здійснювати неможливо навіть найталановитішому колективу.

Наступне питання. Це стаття 14. Стаття 17 "Оцінювання результатів навчання учнів та їх атестація". Є питання щодо пункту про те, що якщо дитина не пройшла атестацію і перший раз, і другий раз, то потім вирішує педагогічна рада і спільно з батьками. Незрозуміла трошки позиція. Тут треба було б чіткіше. Бо ви знаєте, що сьогодні, ну, батьки трошки, якщо не трошки, а може чимало вже узурпували школу, і можуть ставити такі вимоги, що воно не буде відповідати ні законодавству, ні потребам дитини, ні, звичайно, тому, що мають робити.

Іще тут же пункт 7 оцінювання дітей з особливими потребами. Написано, що згідно із загальними критеріями оцінювання та врахування його індивідуального плану. Так. Але в усіх документах про інклюзивну освіту мова іде про рівень тих можливостей, яких може досягти саме ця дитина, тому загальні критерії для оцінювання всіх дітей для таких дітей зовсім не підходять. Але, коли проводять рейтинги, підводять рейтинги шкіл, то ніхто не думає про те, що в одній чи іншій школі, в кожній фактично школі, є діти з такими особливими потребами, і, звичайно, що вони, такі школи, не можуть показати найвищі результати.

Іще є такий дуже важливий пункт до цього ж. Ми маємо розвивати все-таки обдарованість з малечку. А у нас виходить, що тільки ліцеї, тобто третій ступінь навчання, - обдаровані діти. Тому гімназія просто прописана, чи там, де типи закладів освіти, у нас пропозиція, що це треба трохи розписати. І ось я бачила

пропозиції колег, там є принаймні напрями чи профілі і навіть вже на гімназійному рівні. Можливо, не можна уніфікувати навіть в основній школі абсолютно всі навчальні заклади.

І наступне. Стаття 78 в Законі "Про освіту" говориться про 7-відсоткове фінансування освіти. Ну, і там, де неефективно використовується освітня субвенція, а ми це знаємо багато таких прикладів, і Лілія Михайлівна наводила такі приклади, можуть об'єднуватися в один клас з наповненням більше 30 учнів дуже часто. І тому це порушення і прав, це порушення умов праці і вчителя, ну, і насамперед учнів. Ми знаємо, що зараз класні приміщення і багато шкіл знаходиться у пристосованих приміщеннях і приєднувати ще туди дітей – звичайно, що це абсолютно. А там разом з тим написано: крім випадків, коли таке перевищення не перевищує санітарне законодавство.

Я зрозуміла. Ну, і, звичайно, кадри. Кадри вирішують все. Ми за те, щоб враження таке, що хочуть, ну, принаймні ті, хто писали закон, якимось так принизити вчителя тим, що за бажанням може підписаним контрактом, ми знаємо, як це може бути. Про те, що пенсіонери на контракті. Але те, що вже виправили, бо я читала варіант, коли тільки до одного року, але і більше. Але насамперед нас цікавить, звичайно, керівник закладу освіти. Люди добрі, керівників треба навчити, підготувати, вони мають стати освітніми лідерами, і тоді від них вимагати.

І ще хочу сказати, що те, що записано в Законі "Про освіту" і зараз у проекті Закону про загальну середню освіту, суперечить Кодексу законів про працю. Бо мова іде про те, що тільки на вакантні посади це може приймати, і це не стосується, конкурси і контракти, керівників комунальних закладів освіти. Тому все це треба узгоджувати і підтримувати.

Лілія Михайлівна, дякуємо вам за підтримку. Олександр Володимировичу, за розуміння. Зрозуміло, що законопроект ми підтримуємо, але необхідно ще серйозно над цим попрацювати. Свої пропозиції ми ще додамо.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякуємо. Олена Миколаївна, дякуємо вам.

Я запрошую до слова Мальованого Юрія Івановича – вченого секретаря відділення загальної середньої освіти Національної академії педагогічних наук України.

Будь ласка, Юрій Іванович.

МАЛЬОВАННИЙ Ю.І. Шановні колеги, якщо говорити узагальнено, то можна сказати, що поданий оцей законопроект, який ми розглядаємо, може бути взятий за добротну основу того документа, який в кінцевому рахунку Верховна Рада України, будемо сподіватися, цього ще скликання, прийме для того, щоб наша освіта дійсно отримала гарний документ.

На що слід звернути увагу у процесі подальшої роботи над цим законопроектом? Передусім на те, на наш погляд, треба подивитись, чи повною мірою цей закон виконує функцію деталізації і конкретизації положень, лише позначених у Законі Про загальну середню освіту. Через те, що є речі специфічні для загальної... вибачте, в Законі "Про освіту", є речі специфічні для загальної середньої освіти, які в Законі "Про освіту" тільки позначені і потребують тут більш детальної характеристики і унормування.

Що мається на увазі? Для прикладу. Йдеться передусім, наприклад, про інклюзивну освіту, яка, на наш погляд, у законопроекті розглядуваному представлена не досить повно і не досить чітко. Одна стаття, на наш погляд, не зовсім достатня для того, щоб можна було оговорити всі нормативні речі, пов'язані із цим надзвичайно важливим аспектом загальної середньої освіти. Може бути окремий розділ, а можна піти по-іншому шляху. Можна наситити цими аспектами інклюзії у відповідній статті Закону про загальну середню освіту, які до них відносяться.

Взагалі питання, ну, скажімо, ще одне. Не зовсім чітко і, по-моєму, взагалі забули тут таку важливу річ, як моніторинг у загальній середній освіті, який є важливим інструментом для прийняття тактичних і стратегічних рішень для поліпшення якості загальної середньої освіти. Цієї статті... цього питання немає.

Взагалі питання узгодженості оцього Закону базового "Про освіту" і проекту Закону про загальну середню освіту воно залишається актуальним.

Залишається актуальним і в плані термінології, наприклад, вживаної там і там. У першій статті обох законів вдається тлумачення термінів, які вживаються у законі. Причому абсолютно природно сказано, що в Законі про загальну середню освіту перераховані специфічні терміни, які тут вживаються і дається їх тлумачення, і сказано абсолютно правильно, що решта термінів вживається у розумінні, в якому вжиті у Законі "Про освіту". Проте, окремі терміни вони потребують уточнення, окремі терміни сформульовані некоректно.

Наприклад, от у Законі "Про освіту", ну, який термін система освіти, який майже продубльований у Законі про загальну середню освіту і стосується загальної системи загальної середньої освіти. Ну, не знаю, як на ваш погляд, ну, на мій погляд звучить зовсім некоректно отаке визначення, що система загальної середньої освіти складається з рівнів загальної середньої освіти, кваліфікації, освітніх програм, ліцензійних умов, учасників освітнього процесу і так далі. Воно, розумієте, якийсь конгломерат речей, які не складають системи і не дають уявлення про систему.

Некоректно є наведений у статті 17, наприклад, класифікації видів оцінювання результатів навчання учнів. Тут, зокрема, фігурують поточне, підсумкове оцінювання як види оцінювання, і тут же говориться про формувальне оцінювання, яке, так сказати, вжите тут зовсім на іншій основі, тому що поточне підсумкове оцінювання воно стосується етапів навчання, а формувальне оцінювання воно може бути...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Юрій Іванович! Юрій Іванович, я перепрошую, але...

МАЛЬОВАНІЙ Ю.І. Закінчую. Да, закінчую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. У мене велике прохання. От дивіться, ви входите в ті деталі, які, ну, скоріше, потрібно розглядати не на комітеті, а розглядати в експертному середовищі, тобто на робочій групі. Ми кажемо про концептуальні засади і так далі. Тобто у мене велике прохання. І скажіть, ваша позиція, все-таки ви за те, щоб підтримати в першому читанні і далі...

МАЛЬОВАНІЙ Ю.І. Значить, Академія національних педагогічних наук України повністю за те, щоб підтримати цей закон в першому читанні. Але вона готова...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Має свої зауваження.

МАЛЬОВАНІЙ Ю.І. Готова надати свої ресурси для того, щоб після прийняття в першому читанні довести його до другого читання, щоб він пройшов одноголосно у Верховній Раді.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Юрій Іванович, ми почули. Дивіться, керівник робочої групи народний депутат України Тарас Дмитрович Кремінь. Там на робочій групі відпрацюєте дефініції і так далі. Тобто, якщо є зауваження до конструкції, я думаю, консенсус буде знайдений. Дякуємо вам за позицію вашу.

І запрошую до слова Турянського Ярослава Володимировича – президента асоціації керівників закладів нового типу "Відродження гімназії". Будь ласка, не забувайте про регламент. Будь ласка.

ТУРЯНСЬКИЙ Я.В. Дякую.

Шановний пане Олександр, пані Лілія, шановні колеги, шановні народні депутати! Я, пані Лілія, дуже уважно слухав ваш виступ, і відразу є такі маленькі зауваги, які у цьому законі дуже просяться. Ну, наприклад, ви говорите про те, що не можна в школи вниз спустити автономію фінансову. Чому? Тому що директор немає фінансової освіти, а це кримінальна відповідальність. Стаття ось тут є у вас є запропонована 38 пункт 4 говорить: відповідає керівник розробляти проект кошторису, подавати широку засновнику пропозиції, кошти, організовувати фінансову діяльність закладу. Він не може цього робити, бо він немає освіти.

Я пропоную 6 пунктом додати посаду фінансового директора. В кожній школі є заступник з адміністративно-господарської діяльності і є головний бухгалтер. Об'єднайте в одну посаду. Фінансовий директор, так, як є в Голландії. Він буде нести повну відповідальність за фінанси і звільнить директора. А він буде займатися навчальною роботою.

Друге питання, пані Ліля. Тут ви говорили про найвищий орган влади в школі – конференція річна. Вона вибирає раду школи. Це "ура", це дуже добре. Піднімаємося на місце району – нуль. Піднімаємось в область – нуль. Колись був Всеукраїнський з'їзд освітян – його немає. Тобто найвищого керівного громадського органу в Україні немає. Пропоную не пізніше серпня-вересня провести такий Всеукраїнський з'їзд, його назвати Форум освітян і представників громадських організацій, і ці питання, які потрібно підняти, піднімати.

Ви говорите про те, що змінилась політична влада, будуть мінятися депутати. Ну, може бути щось по-інакшому. Не можна цього робити. Закон 17-го року дав старт реформі, це є дуже важлива і позитивна новина. Цей закон, який зараз пропонується, продовжить цю роботу. Але, напевно, потрібно підтримку освітянської громади, всієї громади, а не просто якихось невеличких громадських органів, чи у вас там є громадська рада при міністерстві.

Значить, що я хочу відзначити вже тепер по темі. Закон дав старт, реформи розпочалися, і окремі його положення, пані Лілія правильно відмітила, вже почали впроваджуватися, не чекаючи Закону про ПЗСО, і конкурси на посади директорів, і нові контракти, і перейменування, на жаль, закладів освіти із середніх шкіл у ліцей. Хоча закон говорить, що ліцей – це 10-12 класів, 10-й, до 12 класу. Я питаю, бо постійно маю з цим справу, я питаю, а що ж в середній школі змінилося, що з'явилася вивіска "ліцей"? Що змінилося? Ми дискредитуємо саму назву ліцею. Ліцей науковий чи економічний, чи класичний – 10-12 класи з чітко визначеним профілем. Ми тільки недавно були в Польщі, зараз там пройшла реформа. І тут я повертаюся знову до Польщі. Польща пропонувала в 99-му році реформу 6 плюс 3 плюс 3: 6 – школа, 3 – гімназія, 3 – ліцей. Сказали, що ця реформа не здала. В минулому році розпочали нову реформу: тепер є 8 – школа чи основна школа, 4 роки – ліцей, гімназії немає.

У нас що робиться? З мене колеги сміються. Приходять директори дев'ятирічок з села до нас на зібрання асоціацій, кажуть, пане президенте, дозвольте потиснути руку, ми з вами колеги. Я кажу, як колеги? Ну як, наша дев'ятирічка в селі називається гімназія, а ви ж президент асоціації "Відродження гімназії". Гімназія – класична назва, це є гімназія давня, 200 чи 300 років традиції.

Ми пропонуємо повернути назад гімназію – 5-11 клас. Наприклад, гімназія наступний рік буде святкувати від народження своє 140-річчя. Чи буде святкувати, чи це вже не буде гімназією, я цього не знаю.

Наступне. Лілія Михайлівна, ще раз наголошую, ви зробили дуже важливу, потрібну роботу – ви дали старт реформам. І ви відразу зачепили багато таких глиб, які багато років і не рухалися. І тому ви повинні зрозуміти, що є "так" і є "але". Тому я прошу вас зрозуміти, щоб ви не ображатися, але треба на це звернути увагу.

Перше і найголовніше питання, я вам про це давно говорив, - це вертикальна система управління освіти або горизонтальна. На жаль, у цьому законі прийнятому збережена вертикальна система управління. І, на жаль, у цьому Закону про ПЗСО даліше вертикальна система управління. Горизонтальна система передбачає управління знизу до гори, у нас – зверху вниз. У нас збережені відділи освіти, у нас збережені обласні управління освіти. У нас директори даліше набираються на конкурсних засадах ким – відділами освіти. Хто формує конкурсні комісії відділів освіти? Це трошки не так. Якби це була рада школи, от тільки ми були недавно в Данії, в березні місяці. Рада школи – 7 чоловік. Вибрана, які не працюють в школі, не мають ніякого відношення, але вони найвищий керівний орган. Все, вони вибрали директора. І там же директор має трудову книжку. Освітняни самодостатні, вони вміють, все знають, особливо досвідчені керівники. І тут уже відділів освіти як таких не потрібно. В Голландії навпаки, ми зустрічали, що директори скинулися по 3 відсотки свого фінансування і зробили окремий відділ освіти, бо треба перенаправляти кошти і по-іншому працювати.

Тому ще одне, що я хотів ще сказати. І останнє. Я вважаю, і то не я тільки, багато колег вважають, що в 92-му році була допущена страшна помилка. Міністерство народної освіти і Міністерство вищої освіти було об'єднано в одне – в Міністерство освіти і науки. Пропоную розділити Міністерство освіти і науки на Міністерство середньої освіти, професійної освіти і Міністерство науки і вищої школи – на два міністерства. Чому? Тільки 10 відсотків, Лілія Михайлівна, вашого міністерства працює на 17 тисяч шкіл, а 90 відсотків – на вищу школу, на 220

університетів. Це ненормально. Далі. Університети у вас забирають головну увагу. Середня школа лишається на пізніше, і так весь час було вже 27 років.

І наступне. Є в нас Академія педагогічних наук. Я, наприклад, ефективності, і всі колеги, в ній не бачу. Чому її не перевести на громадські засади? Це мільярди коштів.

І останнє. Я вам говорив весь час про ЗНО. ЗНО – це схоластика XVI століття. Ну, змініть його. Ми зайшли в епоху інформаційну. Ну, то ми повинні перевірити всі ці навички дітей, як вони вміють користуватися, вміють шукати всі засоби і знання, як розв'язувати задачі. А ми що робимо? Їх заставляємо вивчити на пам'ять книжку, тести і відтворити – це схоластика.

Дякую за увагу. Я вважаю, що закон позитивний і справить відповідне враження, і реформи будуть продовжені.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякуємо. Дякуємо, Ярослав Володимирович за ваші зауваження. Я думаю, ми можемо їх врахувати між першим, другим читанням, знайти відповідні компроміси.

ТУРЯНСЬКИЙ Я.В. Пане Олександр, вам на пошту відправлений лист, і там є пропозиції до внесення до рішення.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Добре. Дякуємо.

Виключаємо мікрофон. Бо зараз я надаю слово Скибі Миколі Володимировичу експерту Українського інституту майбутнього. Будь ласка.

СКИБА М.В. Шановні народні депутати, шановні освітяни і всі присутні! Я, власне, дуже коротко, тому що мої пропозиції були оприлюднені ще, власне, ми працювали над цим законопроектом минулого року, були передані міністерству, от тепер передані народним депутатам.

Коротко про суть. Мені дуже імponує теза Лілії Михайлівни про те, що цей закон, він має розширювати можливості, тобто він має бути законом розширених можливостей, власне, в цьому руслі і надані пропозиції, які стосуються передусім індивідуальної освітньої траєкторії. Річ у тім, що, як уже і було зауважено

колегами, якщо взяти статтю 14, на сьогодні на практиці буде дуже складно реалізувати індивідуальну освітню траєкторію і скласти індивідуальний навчальний план, якщо дійсно немає відповідальності, немає, скажімо, юридичної особи, на кого покладена відповідальність щодо забезпечення. Тому що таке формулювання, що за умов наявності ресурсів, цих ресурсів ніколи не буде. Тому пропозиція: це зобов'язати засновника створити належні умови для того, щоб потенційно кожен учень міг бути забезпечений індивідуальним навчальним планом відповідно до його запиту.

Так само поспілкувавшись з спільнотами, які займаються сімейною формою освіти, ми вважаємо, що статті, які описують освітній процес, слід доповнити певними поняттями, це "потреби", "пізнавальні запити" дитини, і також... Зараз, секундочку. Зокрема, четвертий абзац пункту 2 статті 14 викласти в такому формулюванні: "При здобутті освіти за сімейною, домашньою, екстернатною формами навчання та педагогічним патронажем індивідуальний навчальний план складається в обов'язковому порядку". Далі. "Питання спроможності закладу освіти забезпечити реалізацію освітньої траєкторії та розроблення індивідуального плану розглядається педагогічною радою на підставі подань" і, зокрема, ну ввести менше бар'єрів щодо застосування цього інструменту.

Далі. Я далі тут не буду, дійсно, йти в дрібниці, це питання уже робочої групи.

Щодо стандарту. На мою думку, раз в 12 років переглядати стандарт в світі, де технології змінюються там щовісімнадцять років, це дуже забагато, і потрібно скоротити цей термін, передбачити хоча б трирічний перегляд. Це я неодноразово на цьому наполягав і наполягаю тепер, інакше очікувані результати навчання будуть дуже відірвані від не лише запитів ринку, але від навіть потреб ну суспільства. Тому теж є така принципова позиція.

Ну, я на цьому поки що закінчую, тому що пропозиції наші можна подивитися на сайті Українського інституту майбутнього, можна подивитися в публікаціях. Просто принципово я і мої колеги, ми підтримуємо цей законопроект і вважаємо, що він, дійсно, відкриває багато можливостей. І особисто я хочу подякувати всьому колективу Міністерства освіти за цю колосальну роботу. Але

наголосити на тому, що необхідно розширити можливості саме в руслі індивідуальної освітньої траєкторії, зокрема, от зобов'язавши створити для цього належні умови.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую. Дякую, Микола Володимирович.

І я хочу надати слово Удоду Олександрю Андрійовичу – завідувачому відділу Інституту історії України Національної академії педагогічних наук України. Бачите, я вже виправився, "відділу" читаю просто. Будь ласка.

УДОД О.А. Дякую.

Шановні колеги, перше, що хочу сказати. На мою думку, це висновок, я представляю і Національну академію наук України, всієї нашої установи, проект закону є, є над чим працювати. Тобто продовжується творення оновленого освітянського законодавства. Але, на жаль, робиться це в надзвичайно несприятливий політичний період, маю на увазі 21 липня, початок вересня, і не знаємо, як і коли буде завершено цей процес восьмим скликанням чи дев'ятим. Хоча основа закладена, фундамент дуже добрий. І думаю, що перед дев'ятим скликанням Верховної Ради однозначно нашою освітянською громадськістю треба ставити суперзавдання, замахнутися, якщо не на Шекспіра, то на Кодекс законів про освіту і нарешті прийняти таке вольове політичне рішення.

Нас знову зараз із цим Законом про повну загальну середню освіту заставляють спішити, із-за цього буде страждати якість, будуть говорити, що ми не вміємо виписувати закони. Так, як було і з Законом "Про вищу освіту", коли він приймався в таких же несприятливих політичних умовах, 1 липня 14-го року. І на сьогодні ми маємо рівно 28 змін і доповнень до Закону "Про вищу освіту", які в свою чергу теж приймалися законами, тобто 226 голосів треба було набирати.

Я провів ретельний аналіз проекту Закону про повну загальну середню, висловлю деякі зауваження з єдиною метою, щоб ми поліпишили в останні дні, що нам залишилися, суттєво якість цього закону.

Два розділи: загальні зауваження і деякі конкретні. Загальні – ті, що стосуються логіки закону, духу закону, як кажуть, філософії закону.

По-перше, у нас продовжується дещо дивна ненаукова практика, коли ми закон розуміємо як план дій, якусь дорожню карту заходів і кажемо: виконати закон. А закон – це регулятор суспільних відносин. Закон не виконують, його дотримуються. Через те і зводити реформування освіти тільки до прийняття того чи іншого закону теж, очевидно, не варто. Треба розділити параметри, контури реформи, до якого стану освіти ми хочемо вийти і які, друге, закони для цього прийняти та інші речі зробити, виконати, а не тільки закони.

Далі. Наступний висновок загальний. Занадто в проекті закону багато держави. Одержавлення освіти чітко прослідковується практично в кожному розділі. Мало громадянського суспільства. Бо реформа освіти теж, очевидно, це класичний зразок реформи освіти зверху.

Щодо пояснювальної записки дивний висновок зроблений про те, що антидискримінаційна і антикорупційна експертиза не проводилась, бо потреби такої не треба. Ні, не так, навпаки. Стаття 5, далі скажу, стаття 7 вимагають обов'язково і антидискримінаційної, і антикорупційної експертизи. Величезний обсяг, на жаль, відносин в освіті по цьому закону регулюється державою – а це і є корупційні ризики. Треба мінімізувати стосунки громадян і освітян з чиновниками, переводити все в режим електронного врядування.

Деякі конкретні пропозиції. Перше. Найбільше мене як фахівця хвилює знову стаття про мову в освіті, стаття 5. Тоді ми 7-у мали, тепер в цьому законі 5-а. Я прогноую, на жаль, якщо вона буде в такому незміненому вигляді, величезні скандали під час і першого, і другого читання. Бо прийнятий новий Закон про українську мову як державну. Я пригадую, Олександр Володимирович, 21 червня 17-го року в тій кімнаті, в 12-й, коли на фінальне голосування виходить на комітеті Закон "Про освіту", наш колега Кириленко Іван Григорович просив депутатів не включати мовну статтю у закон, послатися на Конституцію і спеціальне законодавство про мову. Я думаю, що і в цьому випадку, бо ситуація не змінилася, а погіршилася, треба поступити так само. І тоді ми захистимо Закон про загальну середню освіту, який вкрай потрібен зараз, від політизації через наше недосконале мовне законодавство.

Тим паче, що у положеннях цього закону, проект, про який ми говоримо, є відверті помилки. "Корінні народи України" фігурує. Хто такі корінні народи? Це українці, в першу чергу, та кримчаки, караїми, кримські татари – корінні народи. І там пропонується корінному народу, тобто українцям, вивчати українську мову в національно-культурних товариствах. Це пункт 4 і 7 статті 5. Їх треба вилучити, вони неправомірні.

Є так само дискримінаційні ознаки в статті 5 стосовно, дивіться, розділили населення України: корінні народи, меншини, потім ті меншини, які захищені нібито мовами країни ЄС. А якщо Велика Британія вийде з ЄС, ЄС – це ж структура така: сьогодні - 24, завтра – більше, післязавтра – менше. Треба максимально узгодити статтю 5 із висновком Венеціанської комісії, це мається на увазі 113-те пленарне засідання 8-9 грудня 2017 року. А саме головне – дати роз'яснення суспільству і депутатам як ці питання після висновку Венеціанської комісії врегулюються.

Друге конкретне зауваження. Стаття 11 пункт 8, там записано так: освітня програма не може реалізовуватися за кошти батьків. Не варто цього робити, у нас скрізь записано, дух закону – освіта безоплатна. Але ініціатива батьків сьогодні є, це найбільш мобільне середовище. Далі, ми цим самим підриваємо основи варіативності, ми цим самим підриваємо основи експериментальної діяльності, авторської школи. Якщо є ініціатива людей і правильно регулюється в умовах фінансової самостійності до автономії закладів освіти, ризиків тут ніяких немає.

Далі, наступне. Необхідно посилити тези щодо єдиного освітнього простору і відповідальність єдиного органу, тобто Міністерства освіти за зміст освіти, щоб депутати Львівської обласної ради і міської ради не писали нам підручники з історії, як це було перед 1 вересням минулого року, а щоб вони своєчасно виплачували заробітну плату, бо були рекордсменами тоді в Україні по заборгованості.

Наступне. Стаття 13, вона пуста зовсім, про переведення учнів, а механізму немає.

Стаття 15. Добра теза. Нарешті термін "патріотичне виховання". Чому на цьому наголошую. У нас попадає зараз у нормативні документи термін

"національно-патріотичне виховання" з наукової точки зору неправильно. Бо патріотами України є представники всіх націй і етносів, які народилися, живуть і люблять Україну.

Так само, як "передвища освіта", термін цей попав, він вже в законі. Але в орфографічному словнику немає слова "передвища", там тільки є "передвиборний", "передвихідний" – знакові слова, а "передвищої" немає.

І я категорично проти того, щоб вводити оцю дискримінаційну норму щодо вчителів-пенсіонерів – 1-3 роки контракт. Я знаю цю історію. Я працював багато директором школи, заввідділу районним, обласним, знаю, звідки це йде. У нас, що, сьогодні черги на вчительські посади? Ні, їх немає. Вчителів-пенсіонерів треба берегти, підтримувати.

Висновок, Олександр Володимирович, те, що формула, яку ви сказали. Можна рекомендувати депутатам приймати за основу цей закон. А між першим і другим читанням, і ми в тому числі, академія наук України, підключимось для доопрацювання якісної підготовки закону.

Дякую за увагу.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Олександр Андрійович.

Бачите, у нас всі мають можливості висловлювати свою точку зору. Олександр Андрійович, єдине уточнююче питання, щоб було зрозуміло. Ви зараз, це особиста була думка? Або це була позиція Національної академії педнаук України?

УДОД О.А. Національної академії наук.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Національної академії? Тобто це ви висловлюєте їх особисто?

УДОД О.А. Я офіційно делегований президією у склад робочої групи.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Все-все, ми повинні просто розуміти. Іноді людина, будь-яка людина має право на власну, особисту точку зору.

Єдине, я просто хочу сказати, прокоментувати як російськомовна людина, як людина з півдня. Хоча іноді мені це робить мінус, але просто хочу звернути увагу. Мені дуже хотілось би, от, дуже хотілось би, щоб в ті часи, коли я закінчував школу, я вийшов з школи, я знав тільки одну мову – російську мову. І не знав ні української мови, хоча я жив в Україні і не знав. І так мільйони випускників, так було. Мені дуже не хочеться, щоб ця історія просто повторювалася, і тому, на мій погляд, от 5 стаття, якщо порівнювати з 7 статтею, базова... Як російськомовна людина, з півдня України, я це підкреслюю. Мені кажеється, настільки м'якше виглядає 5 стаття, ніж 7-а. чому? Тому що чітко зрозуміла філософія того, як забезпечити тримовність нашим дітям на виході. І рідна мова, материнська мова, ну це важливо, бо це ж наступні це традиції, все це з цим пов'язано. І українська мова, бо вона не роз'єднує, а об'єднує якраз Україну, бо якщо люди на території України можуть спілкуватися один з одним б будь-якій точці, це не роз'єднання, це об'єднання України і забезпечення якраз того, щоб не було війн і на було анклавів мовних, це є теж дуже важливо.

І плюс англійська мова як мова, яка капіталізує людину, дає їй можливість в будь-якій країні світу взагалі і отримати роботу, і... І це щасливий українець від того.

Тому ще раз хочу сказати, ваша мова українська ну просто фантастика. Ну, і заслухуюсь. Але от бачите, а у мене, наприклад, да, на жаль, українська мова така, що я весь час там перекладаю. Іноді і фонетичні помилки, да, ви їх почули, бо моя навіть при виступі. Тому якраз ми повинні нашим дітям знайти таку формулу, яка б забезпечила знання на гарному, якісному, літературному рівні трьох мов. І я вважаю, що якраз та модель, яка запропонована, вона дуже гарна. Але, дійсно, між першим і другим читанням дуже важливо, що ви також підтримуєте, у нас буде можливість робочій групі, Тарас Дмитрович її очолює, пропрацюйте все. Узгодимо позицію, як ми зараз закінчимо роботу по фаховій передвищій освіті і все... Це я так готуюсь фонетично, у нас сьогодні ще ефір з Рубінім Едуардом щодо філософії розвитку і тому... Тому ще раз дякуємо за вашу позицію, це абсолютно нормально, але я думаю, ми знайдемо спільну мову навколо цього.

Шановні колеги, такі дискусію закінчили.

Констанкевич Ірина Мирославівна, народний депутат України, член нашого комітету. Будь ласка, ваша позиція, як ви будете голосувати. Будь ласка.

КОНСТАНКЕВИЧ І.М. Доброго дня, шановні присутні, шановна Лілія Михайлівна, дорогі гості, авторитетні члени освітянської спільноти. Найперше я хотіла вибачитись за запізнення, оскільки паралельно ми працювали в групі над Законом про фахову передвищу освіту. І хочу поінформувати, оскільки всі теж зацікавлені в перебігу роботи над цим законопроектом, ми наблизилися вже до фінішної прямої, у нас лишилася лише одна стаття. І завтра, я сподіваюся, ми вранці її завершимо для того, щоб уже тоді будемо звертатись до Олександра Володимировича, щоб у понеділок на Погоджувальній Раді ми ставили питання про внесення в залу даного законопроекту.

І через те, що дуже важливі питання розглядалися на засіданні нашої робочої групи, ми свідомі того, що паралельно рухаються два важливих законопроекти, які для нашої спільноти є вкрай важливими. І ми як відповідальні освітяни відповідаємо за кожен літеру, за кожне слово, за кожен норму.

Тому я підтримую Лілію Михайлівну у її виступі і в представленні законопроекту. Хочу сказати, що я його буду підтримувати, але сподіваюся, що на етапі доопрацювання ми внесемо ще дуже важливі, на мій погляд, норми. Особисто я буду стояти на позиції, що нам треба якомога більше захищати соціально наших педагогів. І я як співавтор законопроектів, кількох законопроектів щодо зарплатні нашим педагогам, далі доплат освітянам різноманітних форм, – це були пошуки, як все ж таки покращити життя нашим педагогам, – я буду просити, щоб робоча група була якомога більш відповідальною в цьому питанні. А всі інші питання, я думаю, ми відпрацюємо.

Тому спасибі за велику роботу, за спільну роботу. І сподіваюся, що вона увінчається успіхом.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, дякую, Ірино Мирославівна.

Олексій Олексійович Скрипник, народний депутат України, член нашого комітету, будь ласка.

СКРИПНИК О.О. Доброго дня. Шановні колеги, я просто хотів би спочатку почати з трошки дивного. Багато з вас знає, я не знаю, просто, чи вдасться потім про це сказати, я не збираюся далі продовжувати свою політичну кар'єру. Тому хочу подякувати всім, з ким прийшлося 5 років попрацювати. Це дуже цікавий експерієнс. Дуже цікаві і неочікувані для мене речі, і дуже нестандартні. Я не знаю, може колись спробую щось написати. Зараз просто у мене ще далі продовжується якийсь такий шок. Тому... Але я хочу назад повернутися в бізнес і продовжити просто те, що я робив перед тим, як пішов в політику під час війни, початку війни.

Щодо закону. Знаєте, вибачте, що може тому буду трошки жорстким. В Англії є Комітет по спрощенню законодавства. І я, коли читав цей закон, мене весь час мучила, власне, оця проблема того, що у нас законодавство, ті закони, які ми робимо, виходять дуже сильно ускладненими. Кожен закон має визначення. Тобто у нас таке виходить, вибачте, матрешка: є Закон "Про освіту", є Закон про передвищу освіту, є закон такий, такий, такий. Вроде бы є логіка в тому всьому, але в тій логіці у нас є і 5 стаття, і 7 стаття, те, що колега сьогодні розказував, так, про освіту, які між собою, вибачте, не збігаються. Вони подібні, вони майже, але є, як кажуть, але є нюанси. Я собі уявляю вчитель або ще когось, який би мав би керуватися власне тими нюансами, що первинний, який закон куди прийняти і так далі і тому подібне.

Тому в кожному законі є визначення термінів. І я маю підозру, я не перевіряв, але, знаючи рівень того, що ми всі люди робимо помилки, і я впевнений, що визначення тих самих термінів різних законів скоріше всього є різними. Чисто тому що, ми робимо помилки, яким визначенням людині користуватися, яка користується тими чи іншими речами. Власне, тому я би ратував от в таких от речах трошки подумати не стільки про те, яке законодавство ми видаємо, тому що спрацьовує комплекс спеціаліста, який чим далі живе, тим... і це така тенденція в нас, яка між іншим абсолютно не співпадає з західною, ми все стараємося ускладнювати. От воно просто за рахунок навіть самого об'єму. Просто навіть перечитати, дати матеріали. І коли ти дивишся, коли вже законодавство виходить в загальному, в сукупному об'ємі, це виходять

сумашедші томи. І я собі уявляю, навіть спеціаліста, директора чи вчителя, який хоче все це перечитувати. То я недавно перечитував законодавство в оборонній сфері, і це, звичайно, скажу вам, ужас. У нас, напевно, такий самий ужас, просто я не мав можливості все це, скажемо так, оцінити в загальній сукупності.

Тепер стосовно 5 і 7 статей і тому подібне. Я вважаю і так само підтримую, що, враховуючи особливо те, результати виборів, президентських виборів, які ще раз показали, що якщо говорити з точки теорії управління систем, ми, на жаль, маятник ще більше розхитали, якщо так говорити. То ми його не заспокоюємо, ми маятник далі розхитуємо. І це розхитування маятника призводить до того, що ми, вибачте, не хочемо чути. І я задаю собі завжди таке питання, чого ми хочемо добитися. Тобто ми хочемо добитися конкретного прийняття закону чи ми хочемо ще більше розхитати маятник? Деколи в мене складається враження, що розхитування маятника і це питання мови, яке ми 20 років, більше 20 років от воно у нас, людство давно вже пішло набагато далше, а ми далі продовжуємо його, бо воно в нас саме болюче, невирішене. І тому я відверто би викинув би і залишив би просто згадування. Є закон про мову, будь ласка.

Тобто нам треба думати і все-таки в законодавстві робити таким чином, щоби ми робили відсилання. Є якісь частини, які по закону, просто мав би бути Закон про середню освіту, який мав би бути: частина така, частина така, частина така. Тому що коли ми створюємо оці версійності наших законів, щоб вони всі один за одне зав'язані, ми в результаті створюємо сумасшедшую складність для розуміння тих речей, не спрощуємо... Так, дехто це розуміє, я впевнений, що у нас є, напевно, 10-20 спеціалістів, які чітко, і я сьогодні почув, що такі спеціалісти є, яким вдається це все в одній голові тримати, узгоджувати і розуміти.

Тому моя би була рекомендація для тих, хто буде продовжувати свою політичну кар'єру і, власне, в царині розвитку освіти, думати про суттєве спрощення законодавства. Один блок визначень для всіх законів, суттєво менше статей, все-таки використовувати статтю номер 0, ми користуємося здоровим глуздом, якщо інакше не записано в законі. Все ж таки дозволяти деякі речі, можливо, стосовно оплачувати батькам, не оплачувати батькам, деякі речі просто-напросто взагалі не згадувати, просто спростити. Не робити дуже... забезпечити

тільки рамковість закону, забезпечити ті речі, які є надзвичайно важливими, які є самими важливими з точки зору законодавства. А все інше просто-напросто залишити на здоровий глузд вчителів, керівників шкіл, яких ми вважаємо дуже розумними і дуже класними.

Іще одне останнє зауваження, немає такого, як горизонтальне управління, я перепрошую, з точки зору теорії менеджменту. Вибачте, є матричне, є там змішане, є вертикальне, а от горизонтального.... Згадую курс, не бачив, вибачте, це так просто зауваження до виступу одного з колег.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Олексій Олексійович. Всі побачили, що у нас самий унікальний комітет. Всі мають різні точки зору, але я сподіваюсь, що ми завжди знаходимо відповідний консенсус.

Тому я хочу сказати, дивіться, просто ми з Лілією Михайлівною якраз подивились, останній закон, який регулював сферу повної загальної освіти, він був в 99-му році. Прошло 20 років, це означає, що фактично попередній закон, який регулював законодавчу діяльність цієї сфери, був ще в тому тисячолітті. Дуже багато чого змінилося, дуже багато чого. Ну світ змінився. Ми навіть бачимо, що взагалі наші діти, все це по-іншому. Той закон регулював, наприклад, так, що вчитель і учень точно не були партнерами, це точно були суб'єктно-об'єктні відносини, ну абсолютно і так далі, тобто багато речей. Світ же інший. Дійсно, є там проблеми того, чи зарегульовано це, чи ні, але ми повинні розуміти, що це певний крок для того, щоб ми якраз ці питання вирішили. Тому я не думаю, що це якраз ми маємо випадок такий, в якому пишеться законопроект заради цього законопроекту. Більше того... Олексій Олексійович, ну я рефлексую чому? Ви – зі Львова, я – з Херсона. Як би це не було, але Україна в цьому сенсі... Я дуже часто їздив до Криму, і я навіть розумів різницю між тим, що відбувалося в Криму, і тим, що відбувалося у нас в Херсоні, і, на жаль, ми маємо наслідки відповідні. І, може, якщо б ми там 25 років тому би знайшли відповідні консенсуси і побудували, да, законодавчо все це так, може б ми сьогодні і не мали би тієї війни, агресії і всього іншого. Тому ми шукаємо якраз і інструментарій

законодавчо, який би забезпечив вирішення цих питань, це є важливим. Але, слухайте, кожний із нас... тим і відрізняється від наших сусідів, що ми обговорюємо чесно, прозоро, знаходимо інструменти, нікому... не забираємо мови, кожний у нас має можливість висловити свою точку зору, прийняти участь в цьому, і у будь-якому випадку закон – це консенсус. Через коліно нічого не робиться, тому що через коліно – це означає: прийде наступне коліно, яке через коліно поламає цілком.

Я даю заключне слово Лілії Михайлівні Гриневич для того, щоб вона мала можливість відповісти на ті питання, які якраз були під час обговорення.

Скільки вам потрібно, Лілія Михайлівна? Добре, будь ласка.

ГРИНЕВИЧ Л.М. Я, без сумніву, перш за все, хочу подякувати всім за зауваження до закону і за підтримку в загальному. Дійсно, 20 років минуло, і оскільки ми зараз все-таки закладаємо, я думаю, що це будь-хто може помітити, оновлену мету освіти, зокрема повної загальної і середньої освіти, відповідно в законі ми повинні надати механізми, яким чином цієї мети можна досягати, і вона суголосна часу.

Я думаю, що є всі перспективи для того, щоб ті зауваження, які зараз пролунали, принаймні частина з них, значна частина з них, могли бути враховані в поправку і в редакції комітету. І коли йде такий великий галузевий закон, без сумніву, він потребує великої уваги і великої праці.

Я, мабуть, почну все-таки з мовної статті, тому що вона найбільш дискусійна. І я думаю, що ті, хто є тут присутні і брали участь, відслідковували прийняття Закону "Про освіту", ну, мабуть, безвідповідально зараз говорити, що там мало бути посилення на мовний закон. Тому що всі ви добре пам'ятаєте, що на той момент у нас була взагалі прогалина з мовним законом, коли попередній мовний закон був скасований в Конституційному Суді як неконституційний, і в нас не було фактично мовного законодавства. Тому зараз нам закидати про те, чому мовна стаття є в Законі "Про освіту" і перейшла в Закон про загальну середню освіту, це означає не знати взагалі логіки процесу, як це відбувалося.

Далі. Після Закону "Про освіту" ми працювали з Венеційською комісією і дискутували з нашими національними громадами, і Закон про загальну середню освіту зобов'язаний, як сьогодні вже звучало в промовах багатьох учасників дискусії, уточнити положення Закону "Про освіту". І тому яким чином буде досягатися виконання статті 7 Закону "Про освіту", є в цьому законі. Я не приховую, так, справді, там є полегшення для шкіл з мовами національних меншин. Тому що, якщо там є декілька предметів української мови з 5 класу, то ми після консультацій з угорською і румунською меншинами, власники, які не належать до слов'янських мов, яким дуже складно вивчати українську мову, ми переглянули це і перейшли до моделі 60 на 40, яка сьогодні, вона не є українським велосипедом, це є модель, яка працює в багатьох країнах Європейського Союзу.

І тому я не бачу зараз потреби викидати цю статтю. Тому що, якщо ми її викинемо, нам прийдеться все одно приймати якісь нормативно-правові акти на рівні Кабінету Міністрів для того, що пояснити, а як це буде працювати через мовне законодавство. Адже в Законі про мову немає цих моделей ніяких описаних. Тому це провокаційна пропозиція, шановні колеги. Вибачте, але тут треба бути дуже обережним.

Я підозрюю, що це викличе в Раді дуже багато дискусій. Але не брати на себе відповідальність з цього питання, це означає, перекласти цю відповідальність потім на нове якесь законодавство або нормативно-правову базу і далі не буде вирішена проблема.

Тепер. Я дякую за зауваження від Національної академії наук. Але, відверто, трошки дивно чути про те, що, що це корінні народи, корінним народом в Україні є українці. Україна доєдналася до Декларації прав корінних народів ООН. І Декларація чітко виписує, що корінним народом називають той, який населяє певну територію споконвіків і не має власної держави. Українці мають власну державу. Тому корінними народами в Україні є ті народи, які не мають власної держави, а які жили на території України споконвіків. Тут нічого нового.

Без сумніву, ця історія і ідея Кодексу законів про освіту неодноразово обговорювалася. І якщо би в цих дебатах брали участь представники Національної академії наук, то ви би розуміли всю аргументацію, чому ми

відійшли від ідеї Кодексу законів про освіту. Я не хочу зараз в це вдаватися, тому що це не предмет Закону про загальну середню освіту.

Шановні колеги, я дуже дякую за зауваження від Національної академії педагогічних наук. У нас у групі дуже активно працював Олександр Іванович Ляшенко, академік Ляшенко, і ми дуже вдячні, бо він дуже багато зробив для проекту Закону про загальну середню освіту. Ми візьмемо до уваги ваші зауваження. Давайте сядемо ще доопрацюємо. Ну, я думаю, що комітет це буде організовувати, але ми, представники Міністерства освіти і науки, так чи інакше...

ГОЛОВУЮЧИЙ. *(Не чути)*

ГРИНЕВИЧ Л.М. Звичайно. Навіть, якщо там затягнеться це, і друге читання буде приймати новий парламент, що теж не виключено, в будь-якому випадку, якщо ми проголосуємо його в першому читанні в цьому парламенті, закон разом з поправками він весь іде в наступний парламент, який буде доопрацьовувати. Очевидно позитивний сценарій прийняти в цьому скликанні, але будемо бачити, як це є.

Але знову ж таки ми можемо подивитися на термінологію. Хоча там у нас була свої обґрунтування і великі дебати по термінології. Але я хочу абсолютно заперечити те, що інклюзивній освіті недостатньо увага приділяється. Закон "Про освіту" наскрізь пронизаний інклюзивною освітою і різними положеннями, наскрізно весь Закон "Про освіту". І повірте, що це був один з пріоритетів "Нової української школи", і ми там поширили норми пов'язані з інклюзією і на інші сектори освіти, не тільки на школу. Тут є 26 стаття, нам цієї статті було достатньо, щоб вона доповнила те все, що є в Законі "Про освіту", тому що немає сенсу цей зшиток збільшувати в обсязі, про що сьогодні також ішла мова і зауваження, що ми надто деталізуємо. Але проблема полягає в тому, Олексій Олексійовичу, що завжди є ті, хто наполягають на більшій деталізації. Тому що, на жаль, право здорового глузду не завжди працює з точки зору, наприклад, вищого рівня управління. І тому, от для того, щоб гарантувати певні права, особливо коли ми делегуємо права на нижній щабель, ми мусимо захистити людей положенням

закону. Тому що правило здорового глузду, до нього потрібно дозріти, дозріти в плані того, що хтось хоче завжди натягнути на себе якісь повноваження. І це не директор і вчитель, це будуть вищі органи управління.

На жаль, ми не можемо пропонувати горизонтальну модель, так як тут сьогодні прозвучало в пропозиціях від Асоціації керівників закладів освіти "Відроджені гімназії України". Але те, що ми можемо впорядкувати повноваження і чітко зафіксувати, хто за що відповідає, щоб вони не дублювались і не створювали такий тиск на навчальні заклади, це ми можемо зробити.

Є стаття 48 про моніторинг. В Законі "Про освіту" взагалі... вірніше, в попередньому законі, законодавстві, взагалі не було цих положень. А ми тут зафіксували і окрему статтю про моніторинг, і зафіксували порівняльний моніторинг... міжнародні... участь України обов'язково в міжнародних порівняльних дослідженнях якості освіти.

З приводу стандартів. І, пане Миколо, з приводу ваших зауважень, багато зауважень, можна розглядати, я вважаю їх абсолютно прийнятними, з приводу внесення змін у стандарти раз у 12 років. По-перше, там написано: не рідше ніж раз у 12 років. Тут є вчителі-практики і керівники навчальних закладів, і вони вам можуть сказати, наскільки турбулентність зміни стандартів негативно сприймається в освітній сфері. Тому що зміна стандарту тягне зміну підручника. Зміна стандартів... от зараз ми займаємося повномасштабною зміною стандартів. І це тягне за собою повністю підвищення кваліфікації вчителів, це десятки тисяч вчителів на кожному щаблі, це тягне повністю передрук навчальних матеріалів. Зараз, звичайно, ми будемо дуже багато робити в електронному вигляді, це буде трошки спрощувати, але доступ до цього, навчитись мати доступ до цього ще не мають всі діти України. І вчителі теж мають перейти оцю цифрову прогалину, яка є між ними і тими матеріалами, які вони можуть використовувати.

Я до чого веду? Не рідше, ми не можемо написати – не рідше три роки, тому що раз у три роки... що таке перегляд стандарту? Це є, це є той момент, який тягне за собою дуже великі і багато змін. Ми сьогодні друкуємо підручники раз у 5 років, наприклад, але це не заважає, ми за рахунок... Якщо ви подивитесь на наш стандарт, він виписаний в очікуваних результатах навчання, які є загальні.

Наприклад, про критичне мислення чи вміння навчатись упродовж життя і що для цього треба, – це не те, що... воно буде актуальне дуже довгий період часу. Тому я б просила на цьому все-таки не наполягати. Можна зменшити цю кількість років, але не до трьох.

Наступне, до пропозицій Ярослава Володимировича. Гімназії і ліцеї в українській традиції, яка сформувалася в 91-му році, коли ми відроджували національну систему освіти, ми пішли шляхом, що ми взорувалися на тих гімназіях, ліцеях, які колись були десь на території України, мали певні власні назви. І сказали, що в нас є заклади, – а тоді все було типова школа – школа I ступеня, I-II, I-III, така абсолютно радянська класифікація, – і ми сказали, що заклади нового типу будуть тим відрізнятися, що вони будуть нести назви, які були до цього радянського періоду. На тому історичному етапі це було актуально, тому що ми взорувалися на якійсь гімназії, яка була на цій території там до певного часу, і тому взяли це як заклад нового типу.

Що відбувається зараз? Ми хочемо відійти від цієї радянської ідеології просто говорити по цих I-II рівня, I-III рівня. Ми зробили, заклали оцей перехідний місток і дали назву закладу, яка дає певний рівень освіти. Я розумію, що у випадку таких закладів, які у вас згуртувались, це створює певні проблеми, але ви можете. Послухайте, ці проблеми дуже легко вирішуються через власну назву закладу. Тому що ми окрім того, що визначили, що є початкова школа, є та школа, яка є, дає базову освіту, вона є гімназією, і та школа, яка дає повну середню освіту, профільну середню освіту, вона є ліцеєм, і визначили, що називаємо школу по найвищому рівню освіти, яку вона дає. Тобто школа в старій термінології I-III ступеня – це ліцей. Школа I-II ступеня – це гімназія. Школа I-го – початкова. Далі ми йдемо шляхом власних назв. І, якщо ви візьмете будь-яку цивілізовану європейську країну, ніде в жодній з них немає оцієї класифікації по ступенях. Є міжнародна класифікація освіти. Вона каже про рівень освіти. Але є завжди назва, назва школи. І у нас ці назви... До речі, в тій самій Польщі теж такі назви. Просто там по роках інший розклад. Там 12-річна школа. І була модель одна, ви про це сказали, зараз залишилися знову 12 років. Єдине, що вони їх розбили в інший спосіб, 8 плюс 4. Але у них теж є ці назви.

І тому, що б я пропонувала. Зараз це, по-перше, зафіксовано Законом "Про освіту". І є 5 років для того, щоб перейти на нові назви. Я думаю, що всі наші заклади так звані, вони колись називалися "нового типу". Ці заклади сьогодні повинні подумати. Вони мають всі свою ідентичність. Подумати над власними назвами, які можуть стосуватися, це може бути просто власна назва, це може бути ім'я людини, яку... ім'я, яке носить заклад. Тут можна дискутувати. Є дуже багато різних цікавих пропозицій, і це буде нести ідентичність.

Хотіла б також сказати, що іде мова про питання того, що тільки в профільному ліцеї ми пропонуємо дітям орієнтацію на їхні потреби. Це не так. У нас був принцип, про який ви добре знаєте, заявлений: початкова школа однакова для всіх. Діти в 6 років заходять в школу, немає єдиної програми, якій вони мають відповідати, вони мають всі рівні шанси. Після початкової школи вони вже мають індивідуальну якусь спрямованість, і ці діти, якщо видно, що ця дитина має виражені математичні здібності, вона може піти в школу з поглибленим вивченням математики. І тому поглиблене вивчення предметів ми зберегли з 5 класу, і саме через поглиблене вивчення можна орієнтувати дитину на той чи інший... власне, через поглиблене вивчення предмету. Натомість в профільній школі значно більша кількість, відсоток годин іде на орієнтацію дитини на її профіль, і кількість профілю, палітра профілів є більша.

Тепер про індивідуальну освітню траєкторію. Давайте, колеги, не будемо жити в замку рожевої мрії. Побудова індивідуальної освітньої траєкторії не означає, що кожному дитину (в класі 30 учнів) буде вчити 30 вчителів, бо те, що ви говорите про те, що записати в законі, що засновник зобов'язаний задовольнити індивідуальну траєкторію, це мусить мати правила, правила, які відповідають бюджету України і органу місцевого самоврядування. Тобто сьогодні, якщо ви маєте два класи, так, і вони мають розійтися на урок до двох вчителів, так, якщо вони обрали той чи інший напрямок. Діти поділилися в цьому класі. І ви кажете: у нас є математичний клас, у нас є гуманітарний клас.

Ідея полягає в тому, і зараз є школи в Україні, які вже працюють за такими навчальними планами, тобто це вже пропілотована модель, коли один клас може розійтися на три групи. Не на 30 дітей і 30 вчителів, а на три групи. І те, що це три

групи – це є правила гри, тому що вони відповідають можливостям бюджету. Тому ми не можемо записувати неконтрольовану норму, яка... Розумієте, яка ніколи не може бути виконана. Тому ми всі живемо між нашими бажаннями і реальними можливостями потім впровадження і імплементації. І я розумію, тут в мене написано дуже багато і на це нема часу, я лише хотіла б сказати. Олена Миколаївна давала зауваження, що ми не можемо цю індивідуальну освітню траєкторію, бо цьому не відповідає штатний розпис: хто це буде робити, за рахунок якого робочого часу. Для того і приймається закон, що від закону починає танцювати все інше – підзаконна нормативна правова база, бо якщо ми фіксуємо в законі можливість задоволення індивідуальної траєкторії дитини в тому чи іншому обсязі, то це означає, що це веде відповідно зміни в кількості годин, навантаженні вчителів в штатному розписі. Тому зараз закон – це якраз є той момент, який далі дозволяє все це змінювати під закон. І нарешті я точно не дотримуюся і не поділяю тезу про те, що хтось... що ми думаємо, що реформування – це зміна закону. От про нас точно про це не скажеш, ну я маю на увазі про наше міністерство, тому що цього року цілий рік ми працювали і минулого року дуже важко над реальним впровадженням закону, над дуже реальним впровадженням, тому що така масштабна... підвищення кваліфікації вчителів, таке масштабне оновлення навчального середовища, мабуть, є свідченням про це. Тому ми налаштовані на роботу дуже конструктивно і дуже сподіваємося, що новий склад Парламенту, і новий уряд підхоплять цю ініціативу, і для них освіта також буде справжнім пріоритетом.

Я думаю, що ви мені, якщо дасте ще слово, я ще можу поговорити, тому що... я поясню, чому, – бо мене це... ми пройшли дуже багато ітерацій і обговорень. От наприклад, коли ви кажете: скасувати відділи освіти, от скасувати відділи освіти як непотрібні, як ті, що заважають жити. Коли ми зараз працюємо з оновленням освітнього середовища, це падає на відділи освіти. Це величезна робота, вони не встигають з нею справлятися. Ми зараз їх штурмуємо. Тут є присутні керівники діючі, які беруть участь у реформі, вони знають, що це означає. І для цього потрібні руки, голови, які мають це робити, якщо ми робимо насправді масштабну реформу.

А ще одна цікава теза, яку одразу, вона прозвучала як протиріччя. З одного боку скасовуємо відділи освіти, з іншого боку в Голландії директори об'єдналися, щоб створити відділ освіти. Тому що є питання, які треба вирішувати.

Тому, дивіться, колеги, нам треба знайти збалансовану модель. На жаль, на жаль не все лежить на поверхні, особливо коли ми маємо такі динамічні зміни.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Лілія Михайлівна, потрібно щось на друге читання залишити.

ГРИНЕВИЧ Л.М. Я це розумію, добре, гаразд.

Останнє вже, ну, просто заради справедливості. Тому що підвищення кваліфікації – це одна зі стержневих ідей змін по підвищенню кваліфікації. Там написано так: не може бути меншим, ніж 30 годин, там не написано, що не може бути більшим, ніж 30 годин. І якраз ця норма, яку ми зафіксували про "не може бути меншим, ніж 30 годин", буде заставляти і керівників, і владу, по-перше, фінансувати це підвищення кваліфікації і створювати можливості вчителям іти на це підвищення кваліфікації.

Тому я дуже сподіваюся, колеги, що ми всі разом ще відпрацюємо цей закон. І він стане дійсно справді законом, який допоможе освіті впевнено дивитися на майбутні виклики і рухати країну вперед.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Лілія Михайлівна.

Я також сподіваюсь, що все буде нормально. Тому навіть магія цифр є: нинішня каденція – це два в кубі, а наступна – це три в квадраті. Так що я сподіваюсь, що все повинно бути, двоєчка і троечка складуть ту магію, яка забезпечить наступність відповідну. І навіть якщо ми не встигнемо зараз це зробити, а ми будемо пробувати це все-таки зробити, я сподіваюсь, що наступна Рада, наступна каденція зможе це забезпечити. Це ж не робиться не для політики. І тому якраз політизувати освіту і науку немає взагалі ніякого сенсу. Ми працюємо на те, щоб Україна відбулась як соборна, незалежна країна, де щасливі є люди, які думають про те, як тут залишитись і створювати велику додану вартість, а не їхати кудись і після цього навіть не повертатись.

Шановні колеги, я думаю ми прийшли до того моменту, коли ми можемо спокійно проголосувати за проект рішення, головним меседжем якого є підтримати в першому читанні і далі представити цю позицію комітету під куполом Верховної Ради, проголосувати в першому читанні, повернутись і між першим і другим читанням прийняти відповідні рішення. Я дуже сподіваюсь, що, незважаючи на деякі речі, які прозвучали у Олександра Андрійовича Удода, я думаю, що ваша була підтримка публічна, це означає, що я не думаю, що будуть розгортатись якісь дискусії під куполом Верховної Ради. А там далі, я думаю, ми знайдемо відповідну форму. Я дякую за таку збалансовану позицію.

І прошу голосувати. Хто за проект рішення? Прошу. 3. Хто – проти? Хто – утримався? Ну, рішення прийнято. Регламент не порушений, 3 з 4 народних депутатів проголосувало. Кворум є відповідний. Це означає, що секретаріат може готувати відповідні документи для того, щоб ми розглянули це питання.

Лілія Михайлівна, звертаюсь до вас, щоб від вашого профільного міністерства було відповідне звернення до Голови Верховної Ради України Андрія Володимировича Парубія для того, щоб прискорити ці процеси.

Ця частина закінчена.

Слово хоче народний депутат України Скрипник Олексій Олексійович.

Дякую.

СКРИПНИК О.О. Я хочу просто по мотивах голосування зачитати висновок Венеціанської комісії, кусочок, який стосується, власне, чому я голосував, утримувався.

Проте цей пункт не передбачає рішення для мов, які не є офіційними мовами ЄС, зокрема для російської як найбільш широко використовуваної в Україні мови після державної. Менш сприятливе ставлення до цих мов важко виправдати, тому постає питання про його дискримінаційність. І там даліше позатим багато питань можуть також через інші законодавчі акти, в тому числі через Закон про середню освіту.

Власне, тому я вважаю, що ми далі йдемо хибним шляхом. Не знаю, як це правильно сказати, не езуйтства, а коли ми деякі речі через оце от мовами

Європейського Союзу і так далі і тому подібне. Мені здається, що, власне, голосування, яке було на президентських виборах, воно, власне, показало, що ми далі не хочемо знаходити консенсус в Україні.

Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Олексій Олексійович.

Ще раз хочу сказати, ми почули вашу позицію. Олександр Андрійович, ми почули вашу позицію. У нас є...

ГРИНЕВИЧ Л.М. Можна заради справедливості?

ГОЛОВУЮЧИЙ. Зараз. Я просто... От, Лілія Михайлівна, для мене є дуже важливим наступне. Щоб наша робота була успішною, тобто продуктивною. Почули. Почули позицію і навколо голосування і так далі, це все абсолютно зрозуміло. Буде відповідна дискусія. Але головне для нас – що сьогодні ми не почули спротиву проти того, щоб ми прийняли за основу. Це дуже потужний перший крок. Далі, якщо є такі речі, ми готові їх обговорювати в рамках робочої групи. Я думаю, знайдемо консенсус.

Лілія Михайлівна, будь ласка.

ГРИНЕВИЧ Л.М. Олексій Олексійович, ви слушно зачитали оцей висновок Венеційської комісії. Він є до Закону "Про освіту", до мовної статті. І я хочу нагадати вам, що саме фракція "Самопоміч", яку ви представляєте, категорично наполягала на певних нормах, які привели до цієї статті.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Більш того, я просто хочу це підтвердити.

СКРИПНИК О.О. Власне, один із мотивів мого виходу з парламенту, власне, і було рішення фракції "Самопоміч", в яку я входжу, власне, подібного рішення. Це був один з головних мотивів, чому я не йду далі в політичне життя. Тому що я вважаю, що є деякі речі, які не можна робити, якщо ми думаємо не тільки про себе, а про країну в цілому. Тому деякі речі треба робити суттєво

м'якше, в довшому періоді і не боятися цього робити, якщо ми розуміємо, що є таке поняття, як цінність цілої країни.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Я погоджуюсь.

Але, Олексій Олексійович, просто хочу нагадати, що єдиним членом комітету, в першому читанні який голосував проти Закону "Про освіту" базового, це був я. Всі інші проголосували "за". Після цього, я взяв на себе повноваження, після того, як Лілія Михайлівна пішла в міністри, ми відпрацювали і знайшли всі консенсуси. Я, наскільки пам'ятаю, всі члени комітету, включаючи вас і мене, проголосували далі "за".

Більш того, між якраз в пленарному, між другою і четвертою годиною, в той день, коли ми представляли цей законопроект, ми, і це є дуже важливим, знайшли навіть консенсус. І, дійсно, Лілія Михайлівна нагадує, я просто не хотів в цю історію, як то кажуть, заходити. Але ми знайшли феноменальний консенсус. Я його особисто запропонував, щоб початкова ланка, оскільки діти, які заходять в школу, не мають рівних можливостей, родина така, от не розмовляли, а тільки, наприклад, російською або угорською, або польською, або румунською і так далі. О'кей. зрозуміло, що початкова ланка якраз повинна бути тим буфером, який забезпечує плавне, спокійне, комфортне входження дитини в ці мовні контексти. І це був той компроміс, який забезпечив нам 256 голосів під час голосування. Тобто ми як українці показали, що ми можемо, незважаючи на різні речі, знаходити певний консенсус. Це є дуже важливим.

Тому я дуже сподіваюсь, що також і тут ми зможемо знайти певні компроміси, які ні в якому разі не будуть провокувати на якусь сегрегацію, а навпаки, ми зробимо так, щоб українцям було комфортно бути в освітньому середовищі. Я думаю, ці формули якраз є, але ми можемо їх обговорити.

Ще раз хочу всім подякувати за нашу спільну роботу, за нашу співпрацю і за те, щоб ми рухалися далі заради України, заради освітнього середовища, заради наших дітей, нашого майбутнього. Слава Україні!